

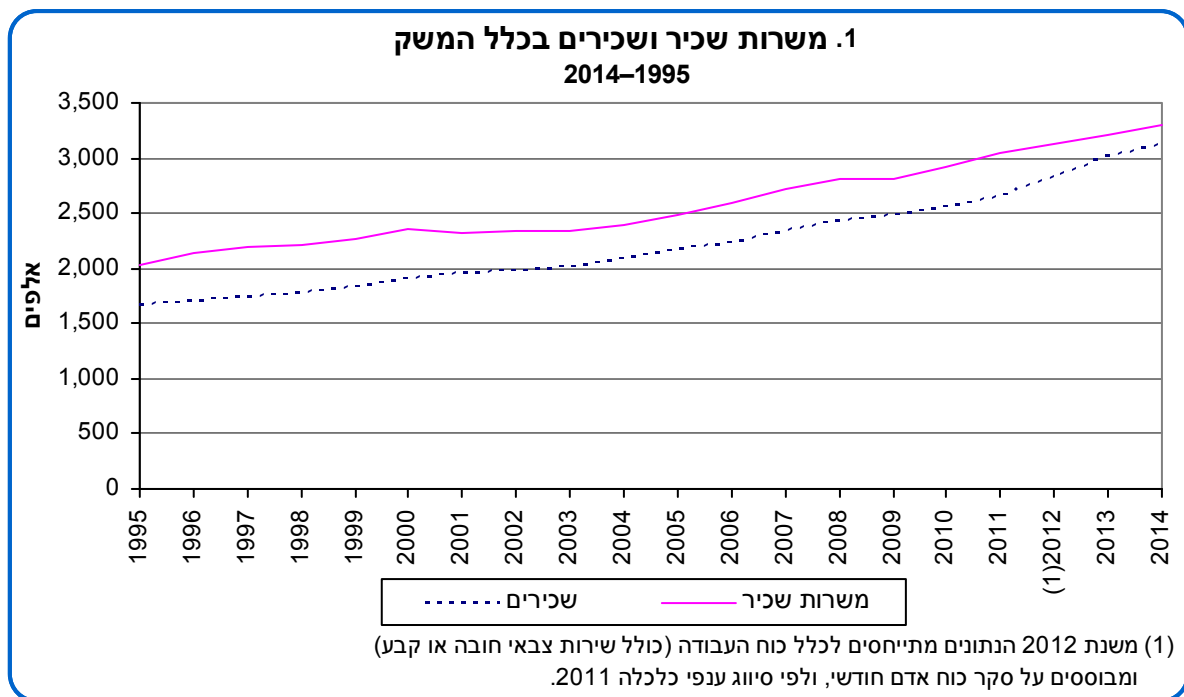
א. ממצאים עיקריים – ניתוח רב-שנתי^{1,2}

פרק א – משרות שכיר ושכר (נתוני המוסד לביטוח לאומי ומקורות מינהליים אחרים)

סדרות הנתונים שהשתמשו בהן בפרקים א ו-ב נבנו מנתוני סקרי כוח אדם ומסדרת מדדי תעסוקה ושכר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנים 1995–2014. מספר העובדים בתחום ההייטק נבדק לפי שני המקורות באופן המאפשר קישור ביניהם.

בסיווג לפי ענף כלכלי קיים הבדל בהגדרות: בסקר כוח אדם השכיר מסווג לפי מקום העבודה העיקרי, ואילו בסדרת מדדי שכר ותעסוקה הסיווג הוא על פי הדיווח של המעסיק למוסד לביטוח לאומי על המפעל שבו השכיר מועסק (בדרך כלל ההבדלים בין המקורות מתגלים במפעלים שיש בהם פעילות רבה או בעובדים המועסקים באמצעות חברות כוח אדם).

תחום ההייטק מתאפיין בתעסוקה מלאה שברוב המקרים אינה מאפשרת לעסוק בעבודות נוספות. לכן סביר להניח שההפרשים בין מספר משרות השכיר לבין מספר השכירים בתחום ההייטק יהיו נמוכים מההפרש בכלל המשק.

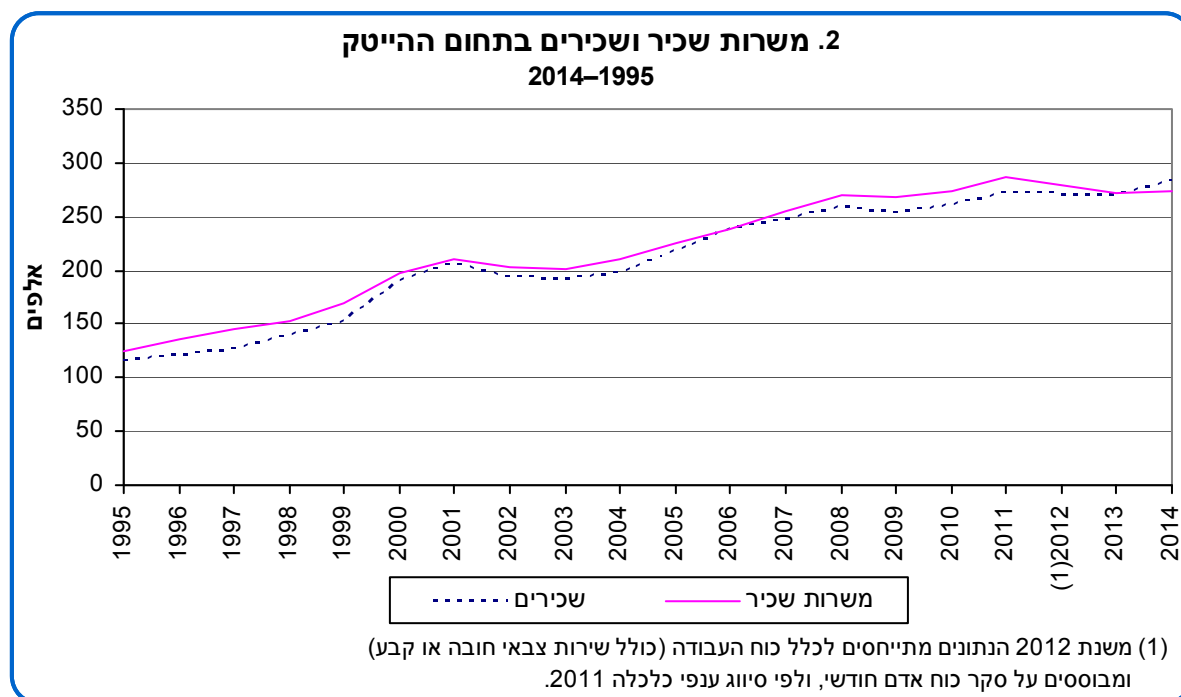


בתרשים 1 ניתן לראות שמספר משרות השכיר במשק גבוה ממספר השכירים המתקבל מסקרי כוח אדם בכל אחת מהשנים הנחקרות. ההסבר העיקרי להפרש זה נובע מכך שבסדרת מדדי שכר ותעסוקה, שכירים המופיעים בגיליונות התשלומים של יותר ממפעל או מוסד אחד באותו חודש, נספרים כמספר הפעמים שהם מופיעים, ואילו בסקר כוח אדם מתקבל מידע על מקום העבודה העיקרי של השכיר.

¹ בשנים 1995–2011 תחום ההייטק מוגדר לפי סיווג ענפי כלכלה 1993, אולם החל משנת 2012 תחום ההייטק מוגדר לפי סיווג ענפי כלכלה 2011.

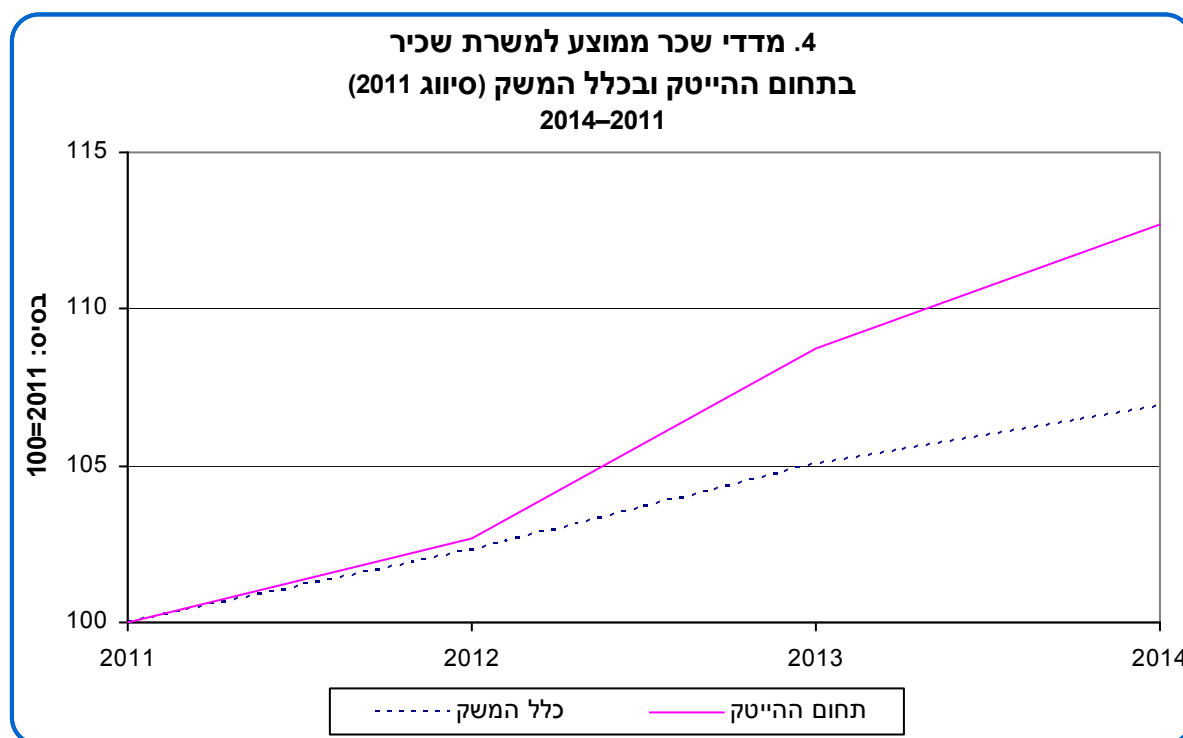
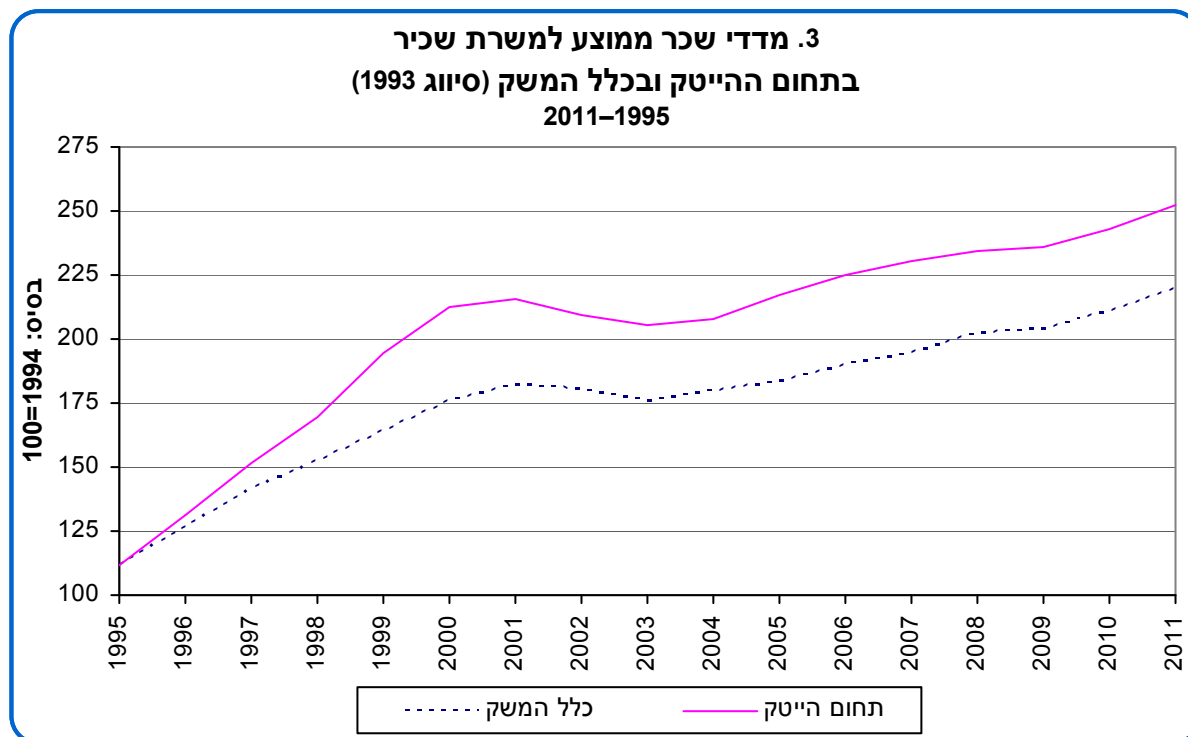
² בשל מעבר סקרי כוח אדם בשנת 2012 ממתכונת רבעונית למתכונת חודשית, לא תיעשה השוואה בין השנים 1995–2011 לבין 2012 והלאה.

הסבר נוסף לפער הוא שבסקר כוח אדם הנתונים מתייחסים לשבוע מסוים שהנחקר עבד בו, ואילו בסדרת מדדי שכר ותעסוקה הנתונים מתייחסים לעובד שהופיע בגיליונות התשלומים בחודש מסוים. הנתונים על שכירים בסדרת מדדי שכר ותעסוקה מתואמים עם הנתונים על מספר משרות השכיר בסקרי כוח אדם.

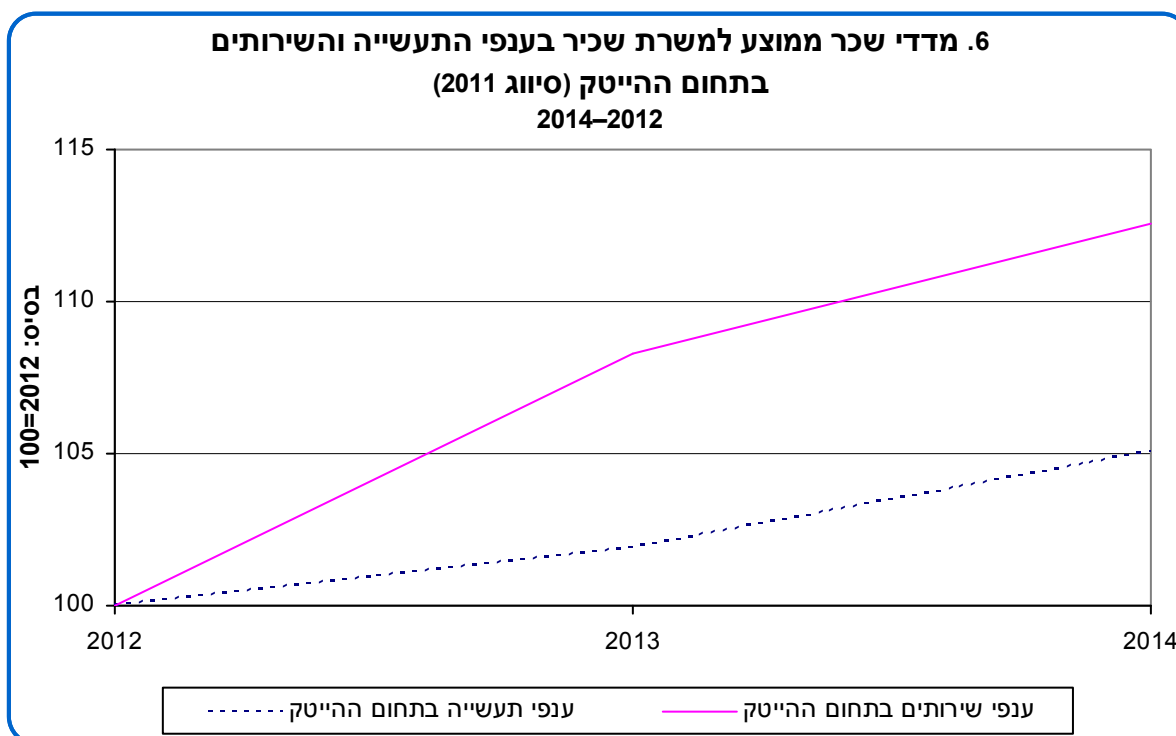
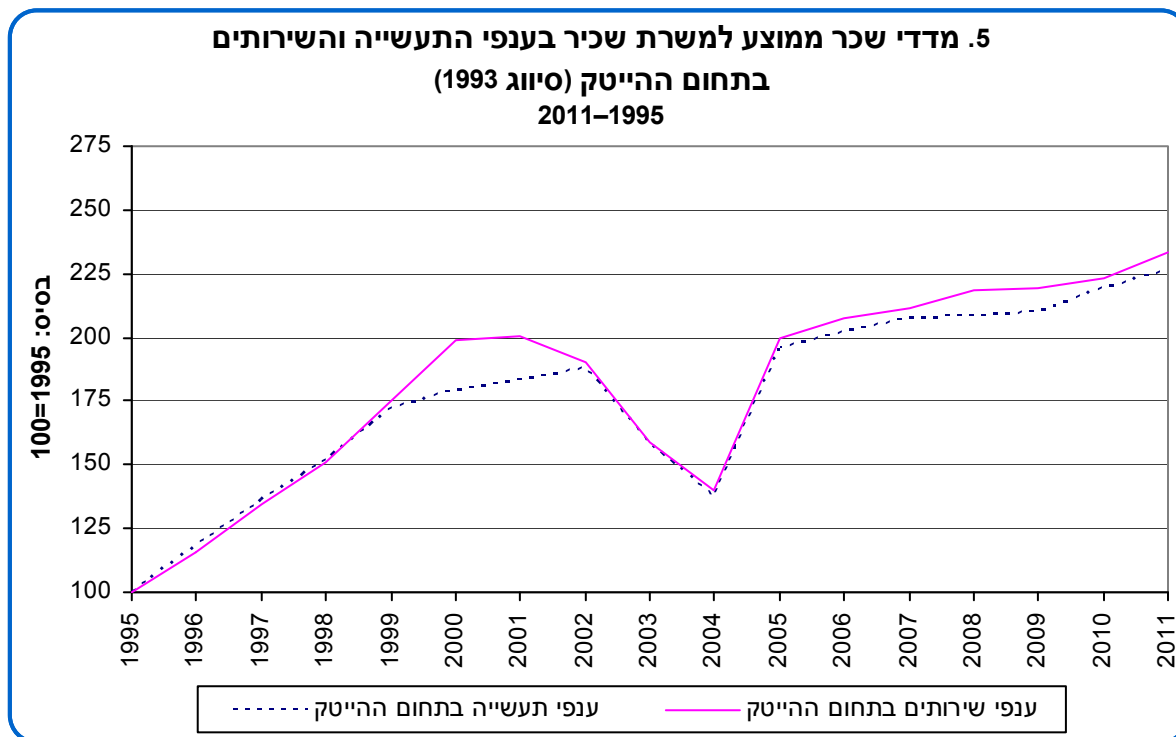


התייחסות לנתונים משני המקורות מאפשרת לשייך באופן כללי את השכר לשכירים שאכן מועסקים בתחום ההייטק, וכן לחשב את השכר החודשי הממוצע ברוטו למשרת שכיר בתחום זה. בתרשים 2 ניתן לראות שהתפתחות תחום ההייטק זהה על פי שני מקורות המידע, ולמרות ההבדלים בין מספר השכירים לבין מספר משרות השכיר יש קרבה בין שתי הסדרות.

בתחום ההייטק השכר גבוה יותר מאשר בשאר ענפי המשק. בשנת 2014 השכר הממוצע בתחום ההייטק היה יותר מפי שניים מאשר בשאר ענפי המשק (19,413 שקל לעומת 9,373 שקל). הפער בין השתנות השכר משנה לשנה בתחום ההייטק לשאר ענפי המשק, שהלך והתרחב לאורך שנות ה-90, הפך יחסית קבוע החל משנת 2000.



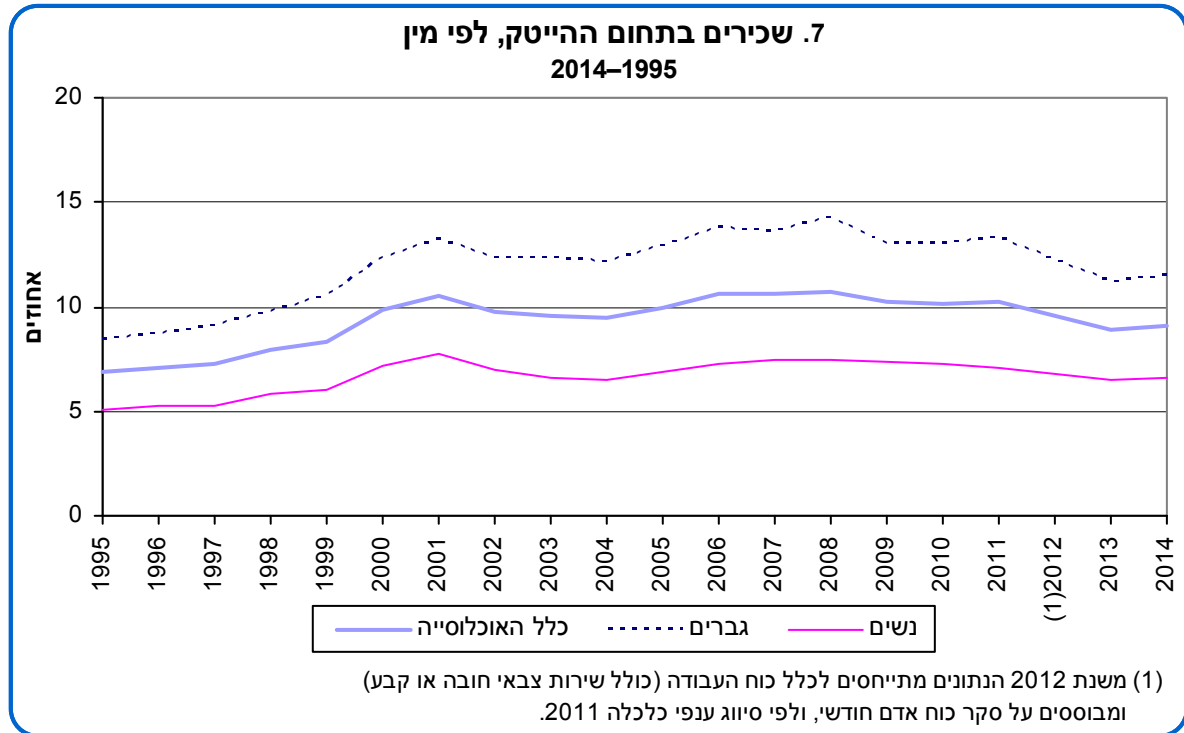
השכר בענפי התעשייה ובענפי השירותים בתחום ההייטק עלה במידה דומה לאורך השנים. בשנים 1995–2011 השכר בענפי השירותים עלה בשש נקודות האחוז יותר מאשר השכר הממוצע בענפי התעשייה בתחום ההייטק. בשנים 2012–2014 עלה השכר הממוצע בענפי השירותים בשבע נקודות האחוז יותר מאשר השכר הממוצע בענפי התעשייה בתחום ההייטק.



פרק ב – מאפייני השכירים (נתוני סקר כוח אדם)

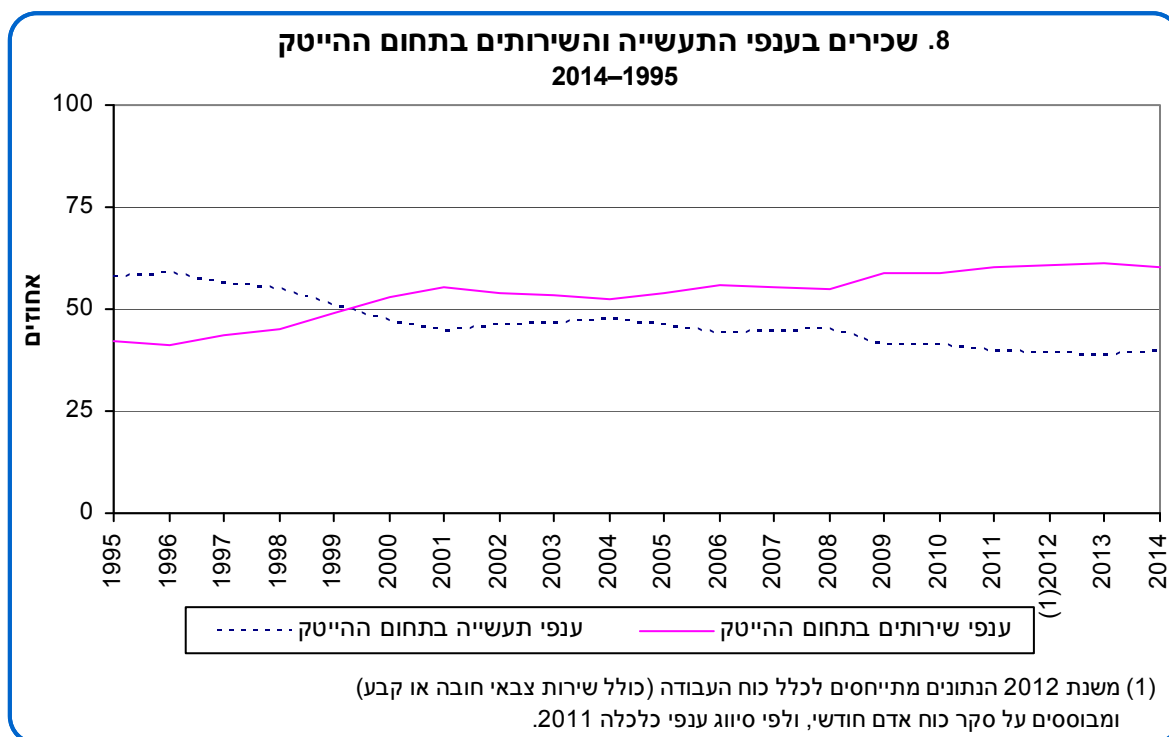
בשנים 1995–2011 עלה מספר השכירים בתחום ההייטק מ-115.5 אלף ל-271.3 אלף – עלייה של 135%, בעוד שמספר השכירים בכלל המשק עלה בשנים אלו רק בכ-60%. במקביל שיעור השכירים בתחום ההייטק מהשכירים בכלל המשק עלה מ-6.9%-ל-10.3%.

בשנת 2014 היו 283.3 אלף שכירים בתחום ההייטק שהם 9.1% מכלל השכירים במשק. בשנת 2014 מספר השכירים במשק עלה ב-8.2% לעומת 2012.

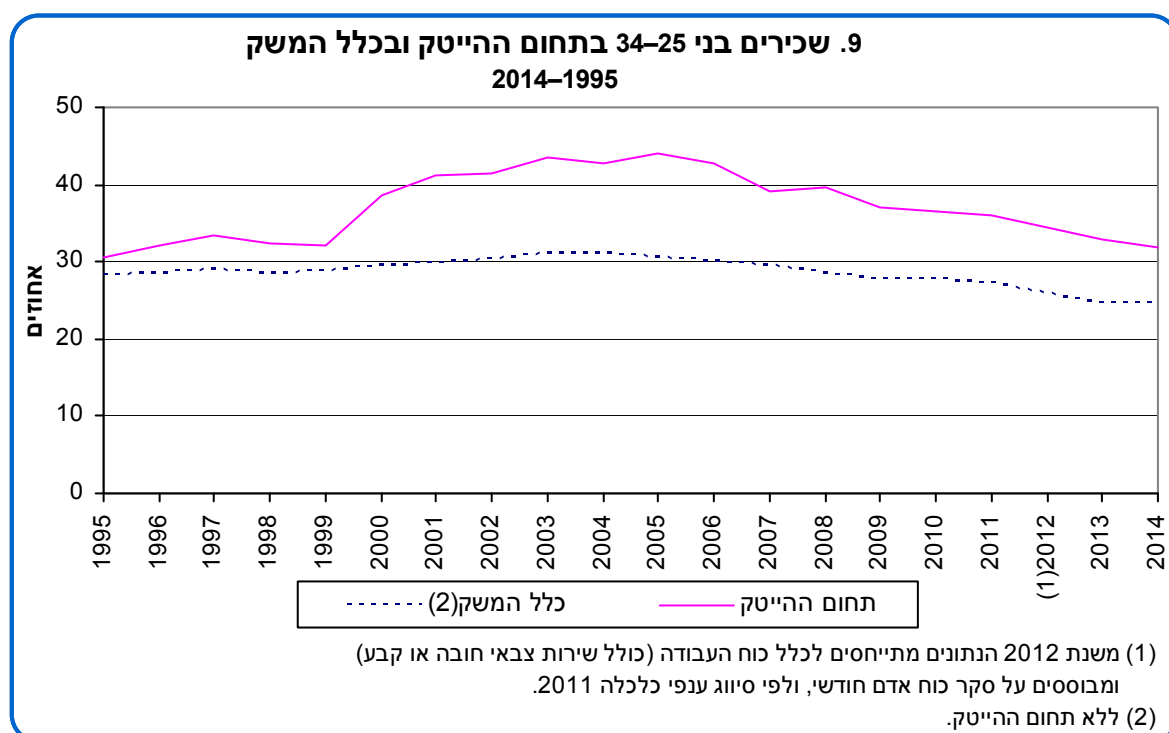


גברים רבים יותר עובדים בתחום ההייטק בהשוואה לנשים, והם כשני שלישים מהעובדים. ב-2014 אחוז הגברים העובדים בתחום ההייטק מכלל הגברים השכירים היה 11.5%, ואילו אחוז הנשים העובדות בתחום ההייטק מכלל הנשים השכירות היה 6.6%.

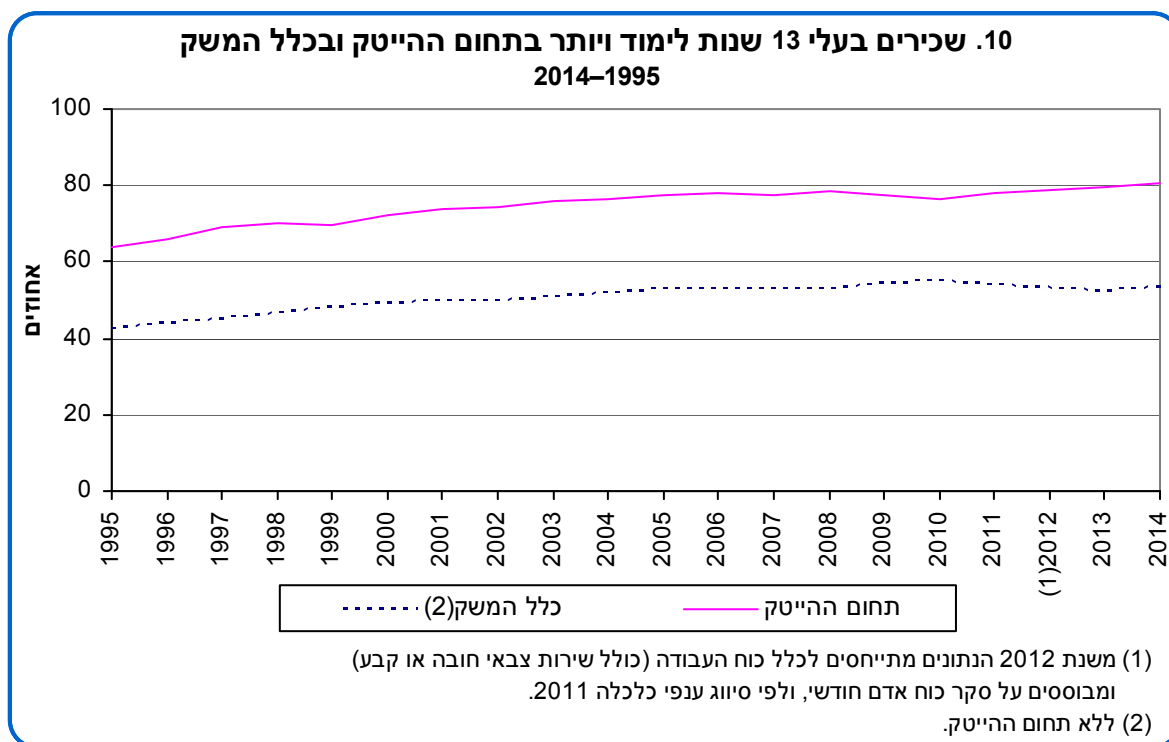
תחום ההייטק נחלק לענפי המשנה תעשייה ושירותים. עד שנת 2000 רוב העובדים בתחום ההייטק עבדו בענפי התעשייה, אולם החל משנת 2000 רוב העובדים בתחום ההייטק עובדים בענפי השירותים, והחל משנת 2009 אחוז העובדים בענפי השירותים הוא כ-60%.



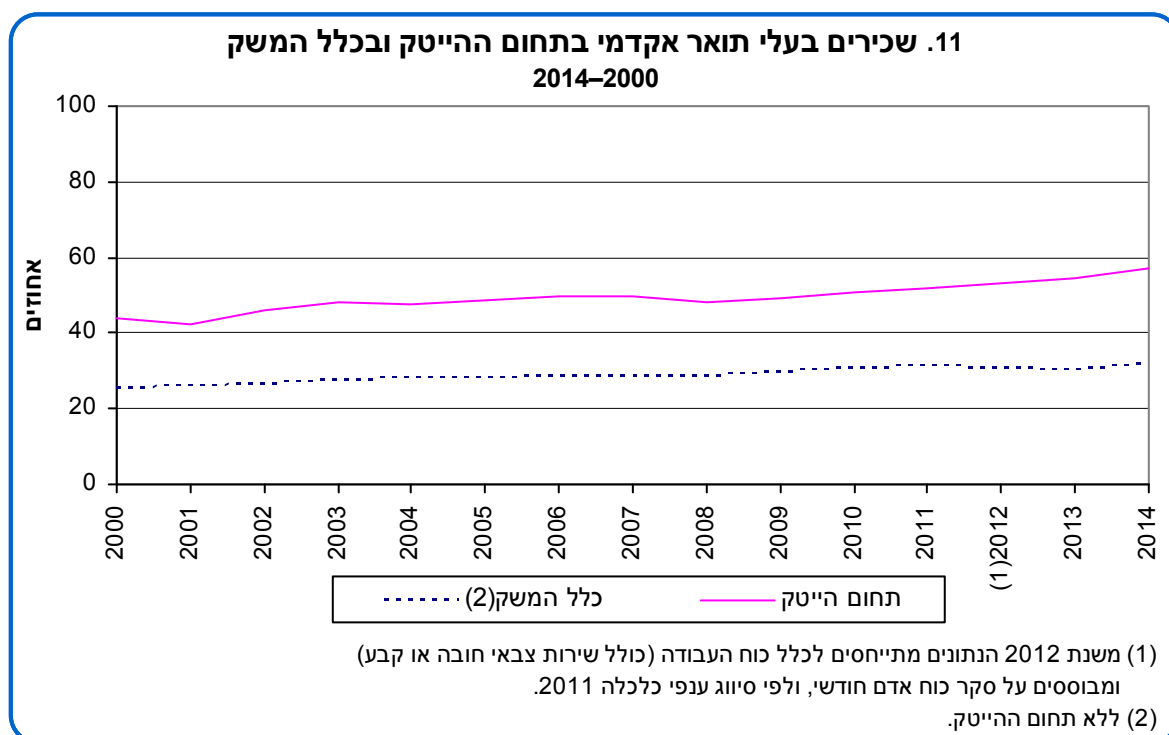
תחום ההייטק מאופיין בעובדים צעירים יותר מאשר בשאר ענפי המשק. בשנת 2014 כשליש מהעובדים בתחום היו בני 25-34, לעומת כרבע מהעובדים בשאר ענפי המשק. בשנים 2001-2006 שבמהלכן הייתה גאות בתחום ההייטק, למעלה מ-40% מהעובדים בתחום היו בני 25-34.



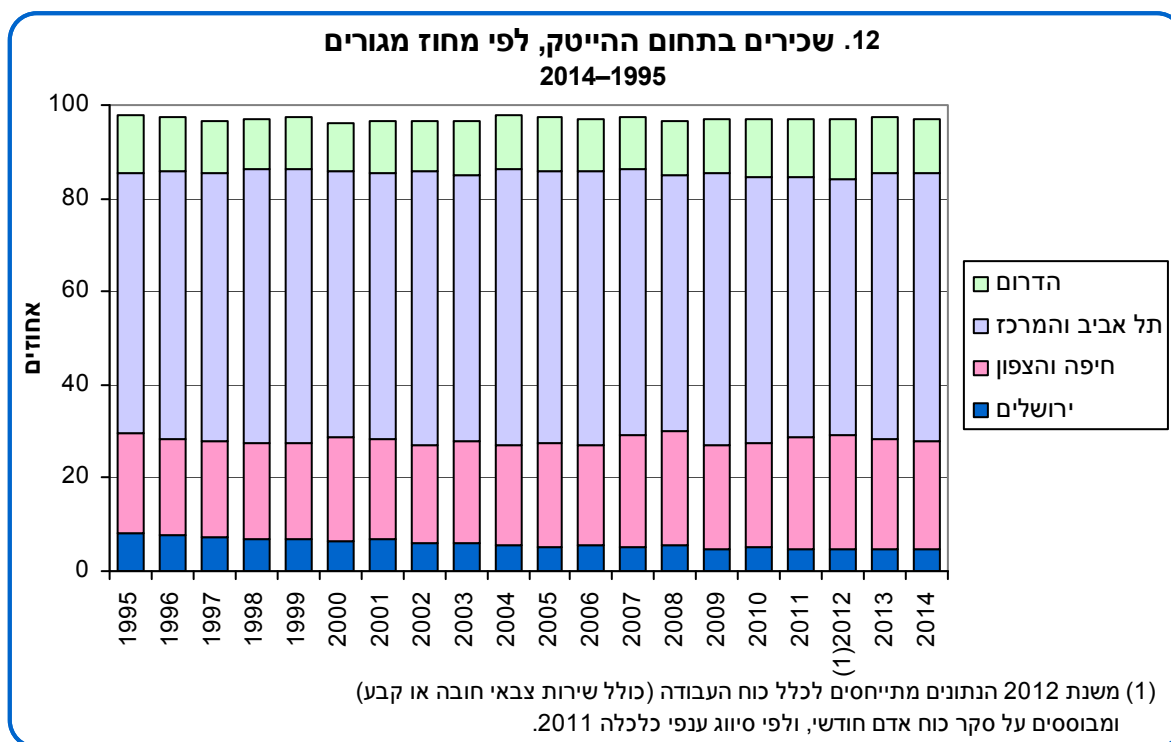
תחום ההייטק מאופיין בעובדים שרכשו השכלה גבוהה יחסית לשאר ענפי המשק, ובשנים 1995–2011 עלה אחוז העובדים בעלי 13 שנות לימוד ויותר מ-63.9% ל-78.4%. בשנת 2014 הגיע אחוז זה ל-77.8% בתחום ההייטק ול-53.7% בשאר ענפי המשק.



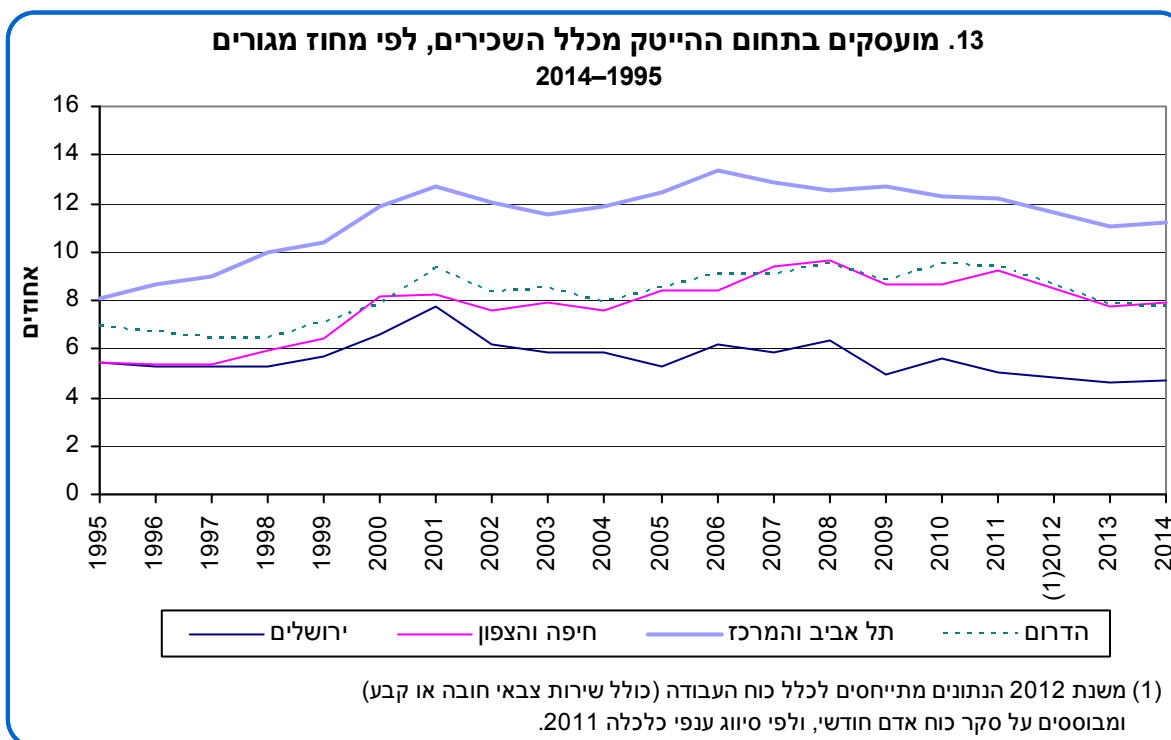
אחוז העובדים בעלי תואר אקדמי גבוה בתחום ההייטק מאשר בשאר ענפי המשק. בשנים 2000–2011 נרשמה עלייה מ-43.8% ל-51.7% עובדים בעלי תואר אקדמי גבוה בתחום ההייטק, וב-2014 האחוז עלה ל-57.3%, לעומת 31.8% בשאר ענפי המשק.



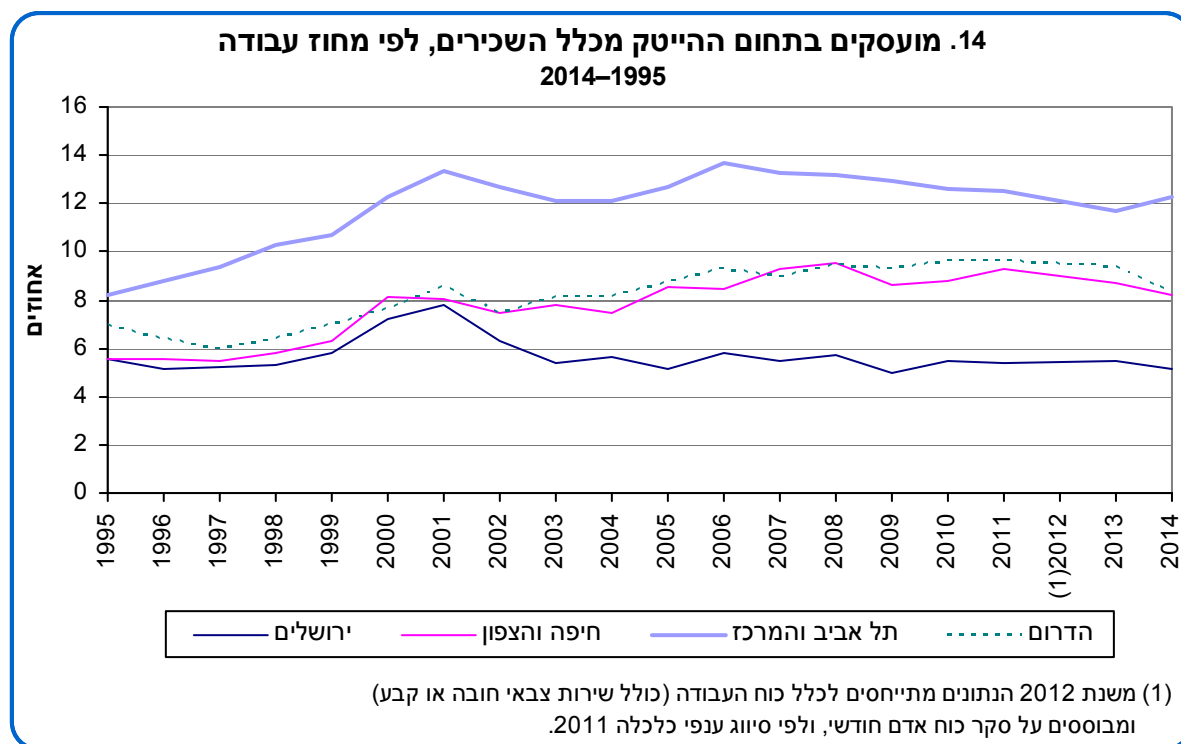
בשנים 1995–2014 רוב העובדים בתחום ההייטק גרו במחוז תל אביב והמרכז (55%–60%), ומיעוטם גר במחוז ירושלים. אחוז הגרים במחוז ירושלים מצטמצם והולך – בשנת 1995 אחוז הגרים במחוז ירושלים מבין העובדים בתחום ההייטק היה 8.1%, ובשנת 2011 אחוז זה היה 4.6% בלבד, ובשנת 2014 – 4.8%.



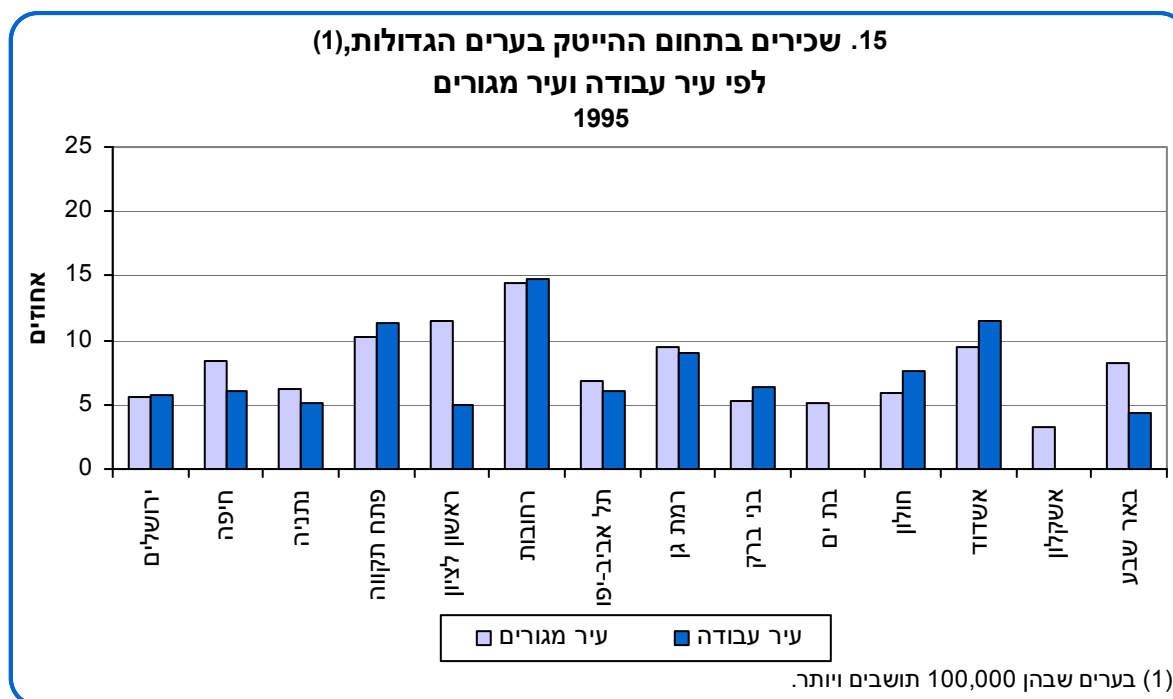
במחוז תל אביב והמרכז נמצא האחוז הגבוה ביותר של מועסקים בתחום ההייטק מכלל השכירים במחוזות השונים – בשנים 1995–2011 אחוז זה עלה מ-8.1% ל-12.2%, וב-2014 ל-11.2%. אחוז המועסקים בתחום ההייטק הנמוך ביותר היה כ-5% במחוז ירושלים בשנים 2011 ו-2012–2014.



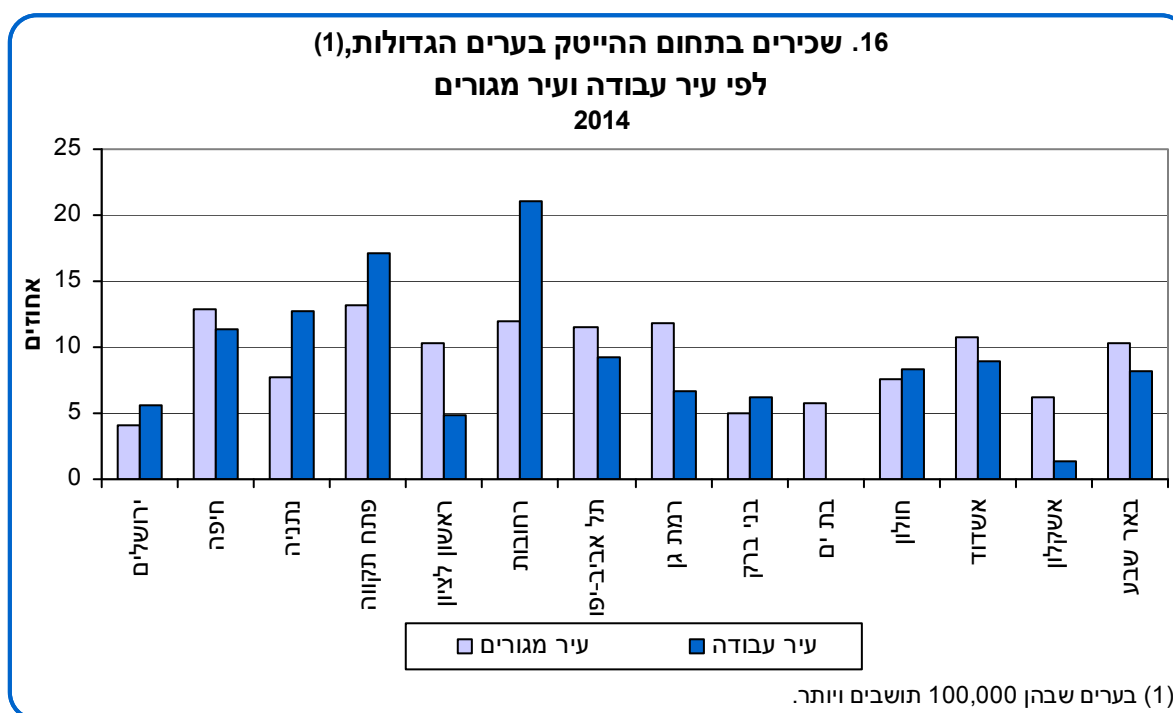
בשנת 2014 במחוז תל אביב והמרכז אחוז העובדים בתחום ההייטק מכלל השכירים העובדים במחוז זה גבוה בהשוואה לשאר המחוזות והגיע ל-12.3%, בעוד שאחוז העובדים בתחום ההייטק במחוז ירושלים נמוך והגיע לכ-5.1%.



בשנת 1995 בערים רחובות, ראשון לציון ופתח תקווה היה אחוז העובדים בתחום ההייטק מכלל השכירים הגרים בהן הגבוה ביותר – יותר מ-10%, ואילו באותה שנה בערים רחובות, פתח תקווה ואשדוד עבדו בתחום ההייטק יותר מ-10% מכלל השכירים שעבדו בהן.

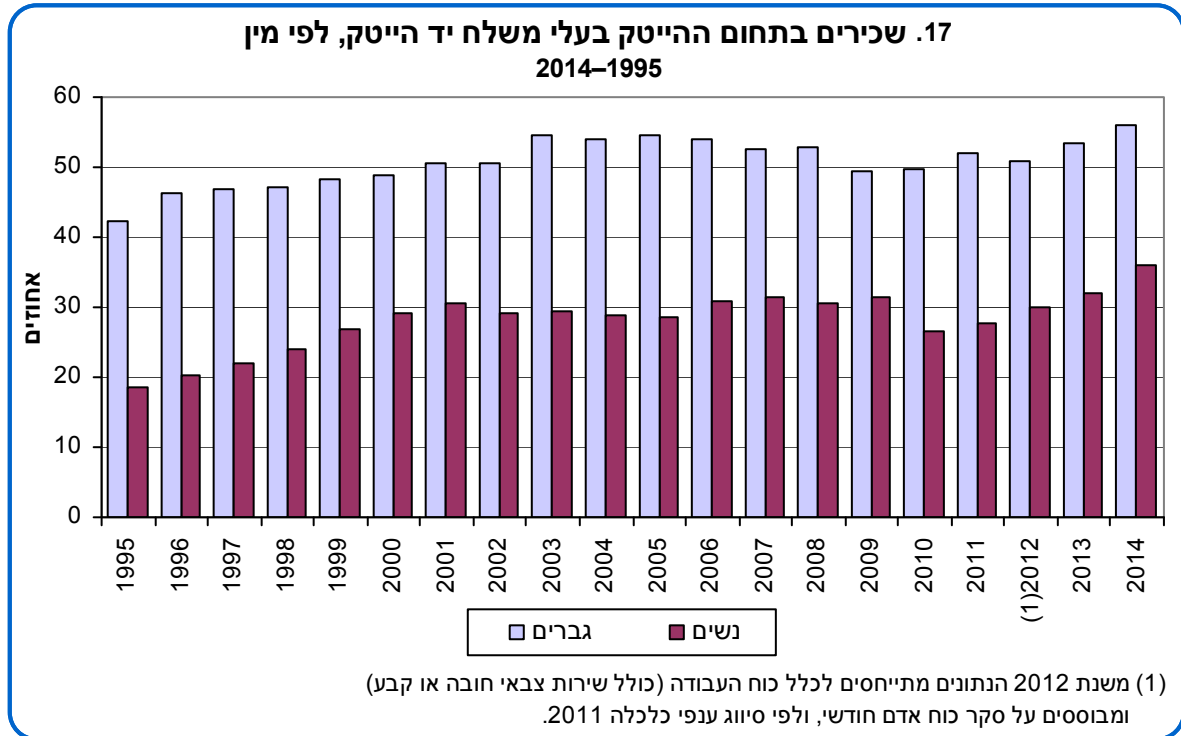


בשנת 2014 בערים חיפה, באר שבע, אשדוד, רמת גן, תל אביב, רחובות, ראשון לציון ופתח תקווה יותר מ-10% מהשכירים הגרים בהן עבדו בתחום ההייטק. הערים רחובות ופתח תקווה בלטו באחוז העובדים בתחום ההייטק מכלל השכירים העובדים בהן (21.1% ו-17.2%, בהתאמה).

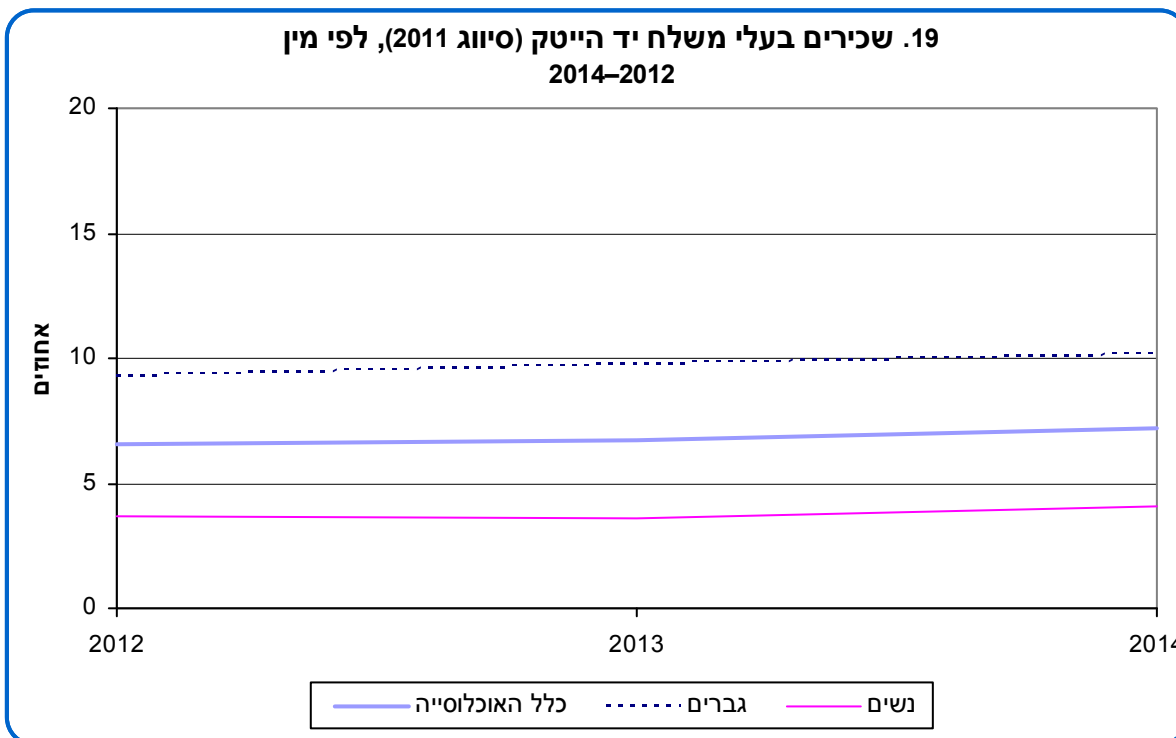
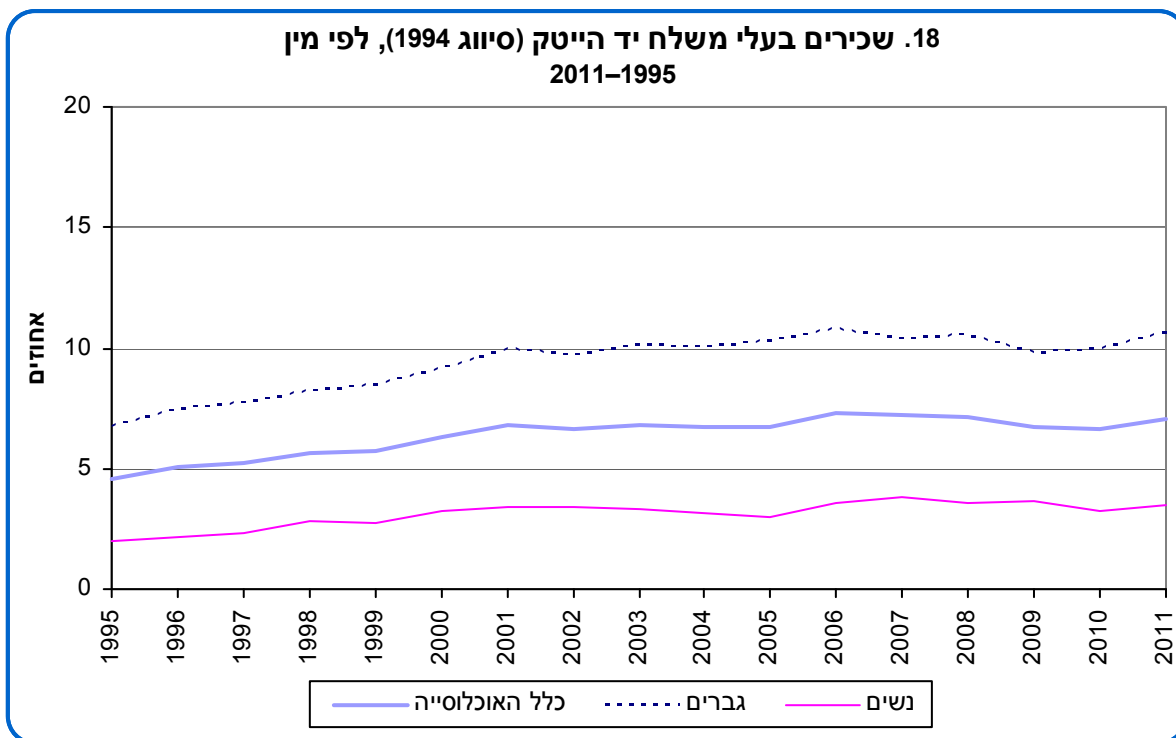


שכירים בעלי משלח יד בתחום ההייטק

בתחום ההייטק עובדים שכירים הן במשלחי יד המוגדרים "הייטק" והן "אחרים". אחוז הגברים בעלי משלח יד בתחום ההייטק מכלל השכירים בהייטק גבוה במידה ניכרת מאחוז זה בקרב נשים. בשנים 1995–2011 עלה אחוז הגברים בעלי משלח יד בתחום ההייטק מ-42.3% ל-52.1%, וב-2014 הגיע אחוז זה ל-56.0%. במקביל אחוז זה בקרב הנשים עלה מ-18.5% ל-27.8%, וב-2014 עמד אחוז זה על 35.9%.

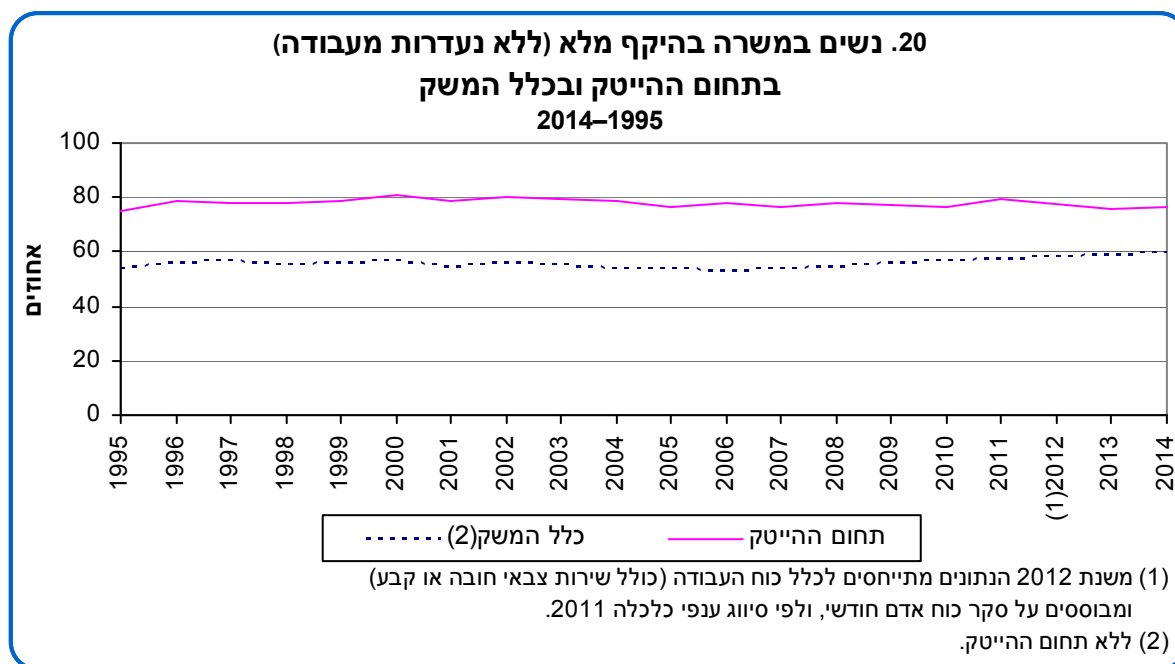


בשנים 1995–2011 אחוז העובדים בעלי משלח יד בתחום ההייטק מכלל השכירים עלה מ-4.6% ל-7.1%. עיקר העלייה הייתה בקרב גברים מ-6.7% ל-10.6%. ב-2014 אחוז העובדים בעלי משלח יד בתחום ההייטק היה 7.2% ובקרב גברים 10.2%.

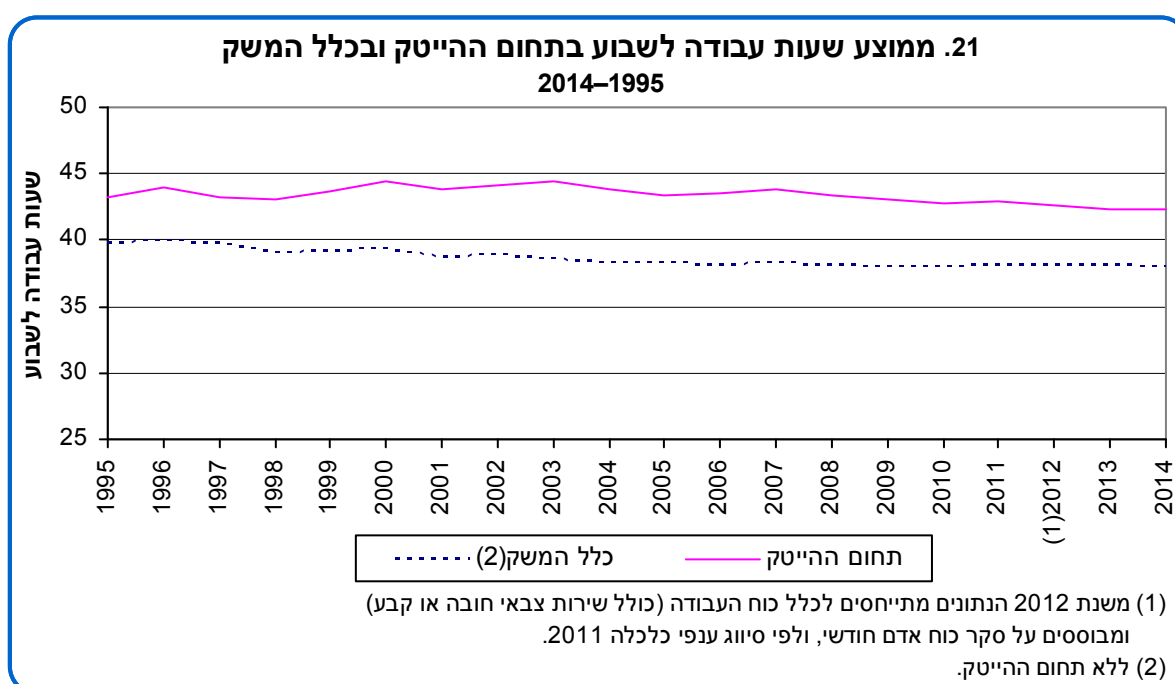


בשנים 1995–2011 המכפיל התעסוקתי של תחום ההייטק ביצירת מקומות עבודה במשלחי יד אחרים (שאינם הייטק) ירד מ-1.9 ל-1.3. משמעות הדבר כי עבור כל עובד במשלח יד הייטק בתחום ההייטק נוספו 1.3 עובדים במשלחי יד אחרים. בשנת 2014 היה המכפיל התעסוקתי 1.0.

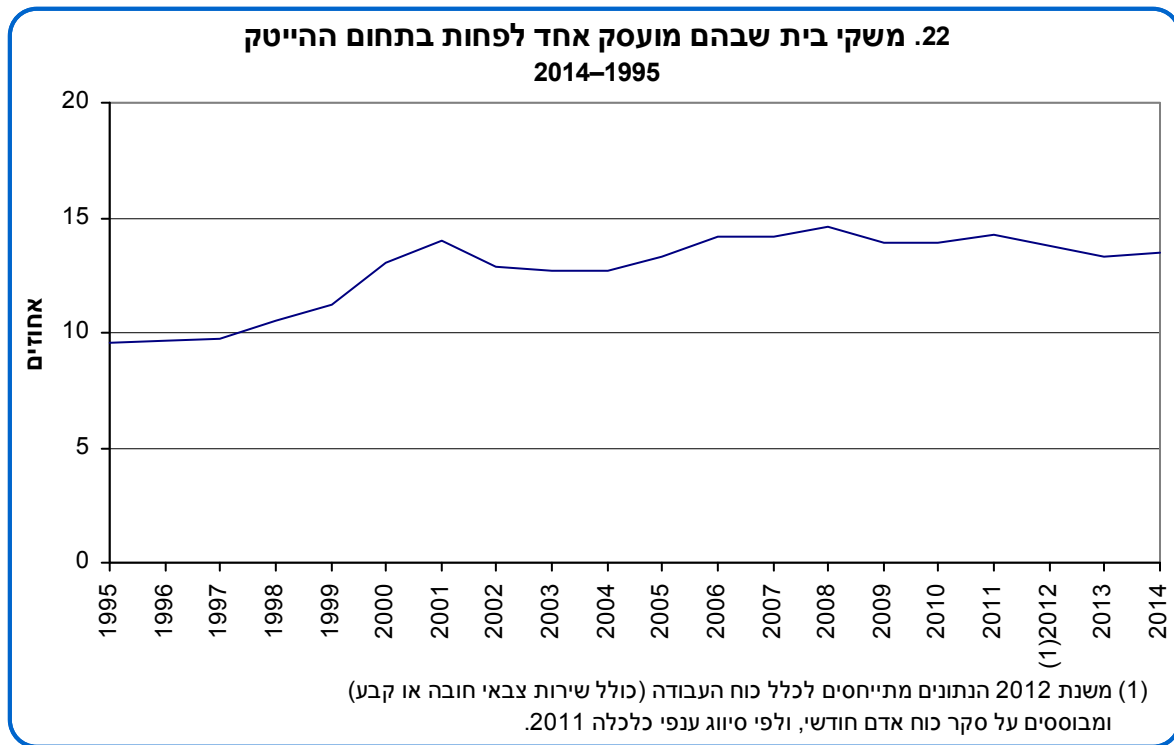
תחום ההייטק מאופיין בעבודה בהיקף משרה מלא, הן בקרב גברים והן בקרב נשים. היקף המשרה בולט בייחוד בקרב נשים – אחוז העובדות בהיקף משרה מלא בתחום ההייטק היה גבוה בכ-20 נקודות האחוז בהשוואה לעובדות בשאר ענפי המשק.



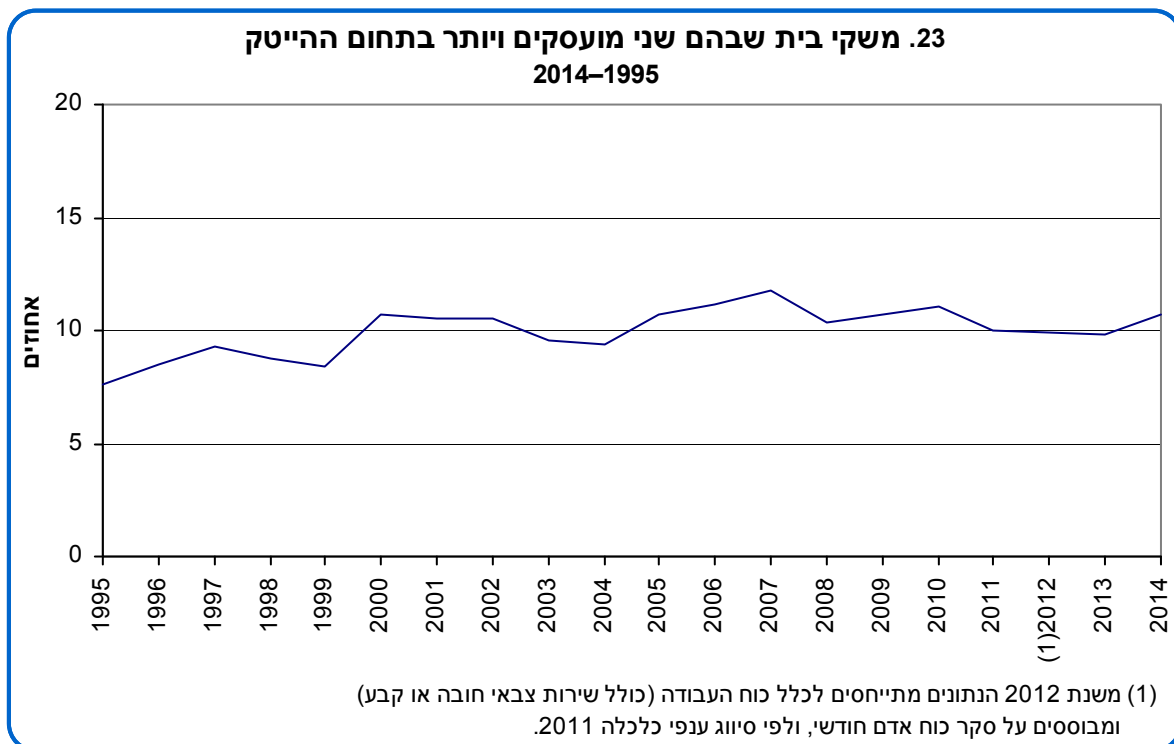
מספר שעות העבודה הממוצע לשבוע בתחום ההייטק גבוה מאשר בשאר ענפי המשק. עם זאת בשנים 2003–2011 הפער הצטמצם מ-6 שעות, לכ-4.9 שעות, וב-2014 הפער הצטמצם ל-4.3 שעות. בשנת 2003 עמד ממוצע שעות העבודה בתחום ההייטק על 44.5 שעות, וב-2014 על 42.3 שעות.



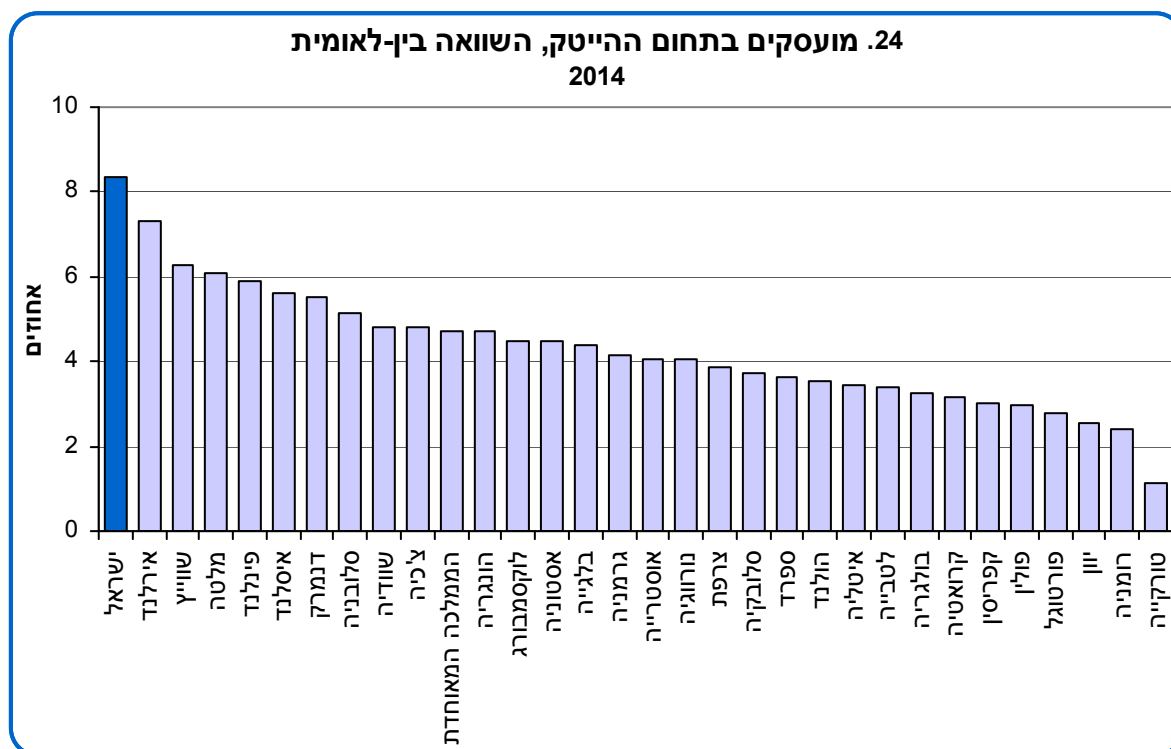
בשנים 1995–2011 עלה אחוז משקי הבית שבהם לפחות מועסק אחד בהייטק מ-9.5% ל-14.2%, ובשנת 2014 עמד אחוז זה על 13.4%.



בשנים 1995–2011, עלה מ-7.6% ל-10.0% אחוז משקי הבית שבהם שני מועסקים ויותר בהייטק מכלל משקי הבית שבהם מועסק אחד לפחות בתחום, ובשנת 2014 עמד אחוז זה על 10.7%.



אחוז המועסקים בהייטק מכלל המועסקים בישראל גבוה מאשר במדינות אחרות בעולם. בישראל 8.3% מהמועסקים בני 15–74 עבדו בהייטק בשנת 2014, לעומת 4.7% בממלכה המאוחדת, 4.1% בגרמניה ו-3.9% בצרפת.



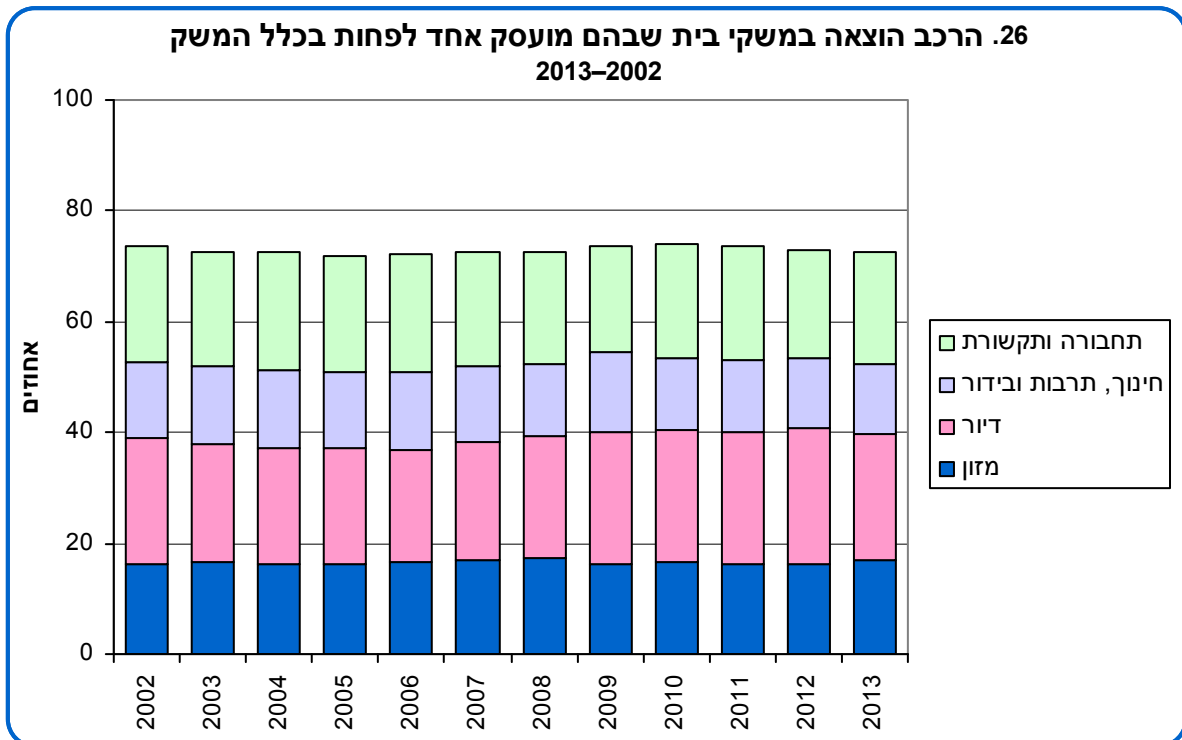
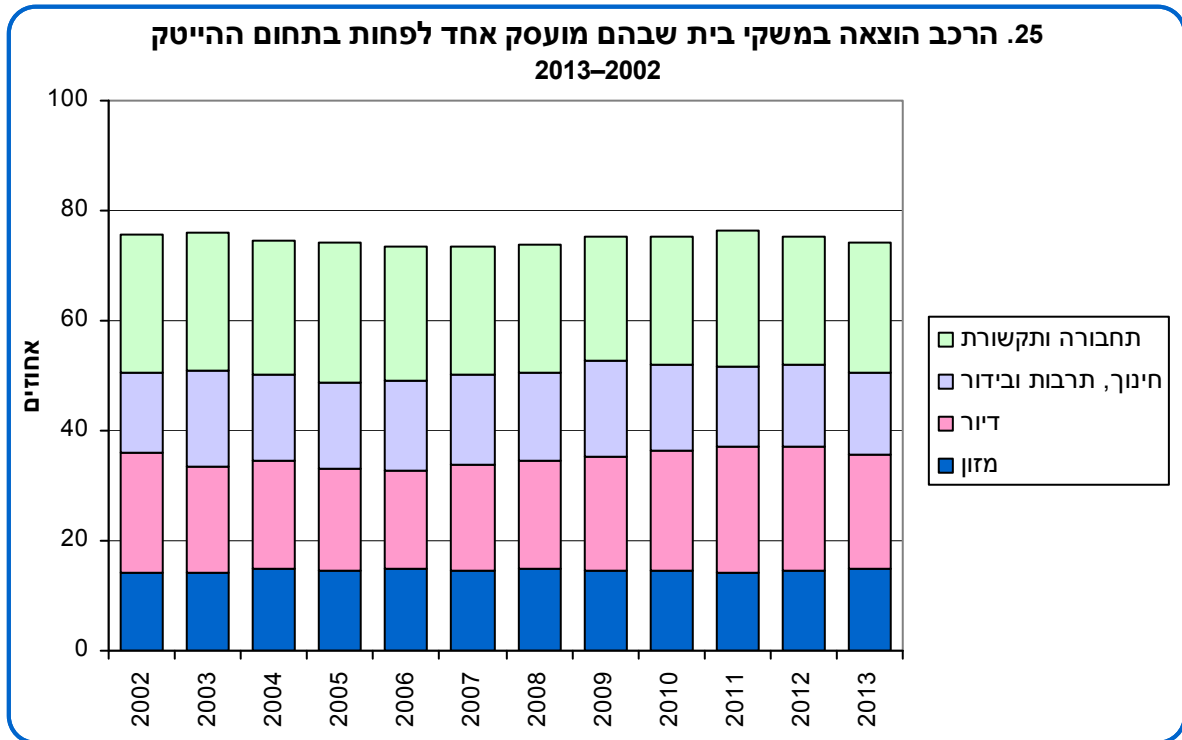
פרק ג – הכנסות והוצאות (סקר הוצאות משק הבית וסקר ההכנסות המשולב)

ההכנסה למשקי בית שבהם מועסק אחד לפחות בהייטק הייתה גבוהה מאשר במשקי בית שבהם לפחות מועסק אחד בשאר ענפי המשק. בשנים 2002–2010 הפער התרחב מ-43.8% ל-53.9% לערך, וב-2013 הפער הצטמצם ל-47.4%. כמו כן ההכנסה לנפש סטנדרטית במשקי בית שבהם מועסק אחד לפחות בהייטק גבוהה בכ-50% מאשר במשקי בית ללא מועסקים בתחום. ההוצאה של משקי בית שבהם מועסק אחד לפחות בהייטק גבוהה מאשר זו של משקי בית שבהם מועסקים בשאר ענפי המשק. בשנים 2002–2013 הפער בין ההוצאה של משקי הבית מהקטגוריה הראשונה לשאר משקי הבית התרחב מ-16.1% ל-24.3%.

ההכנסה הכספית נטו במשקי בית גבוהה מההוצאה הכספית לתצרוכת. ההפרש בין ההכנסה להוצאה גדול במשקי בית שבהם מועסק אחד לפחות בתחום ההייטק לעומת משקי בית שבהם מועסקים בשאר ענפי המשק. בשנים 2002–2013 הפער בין משקי הבית משתי הקטגוריות הצטמצם מ-31.0 ל-23.1 נקודות האחוז.

הכנסות והוצאות, לפי סוג משק בית

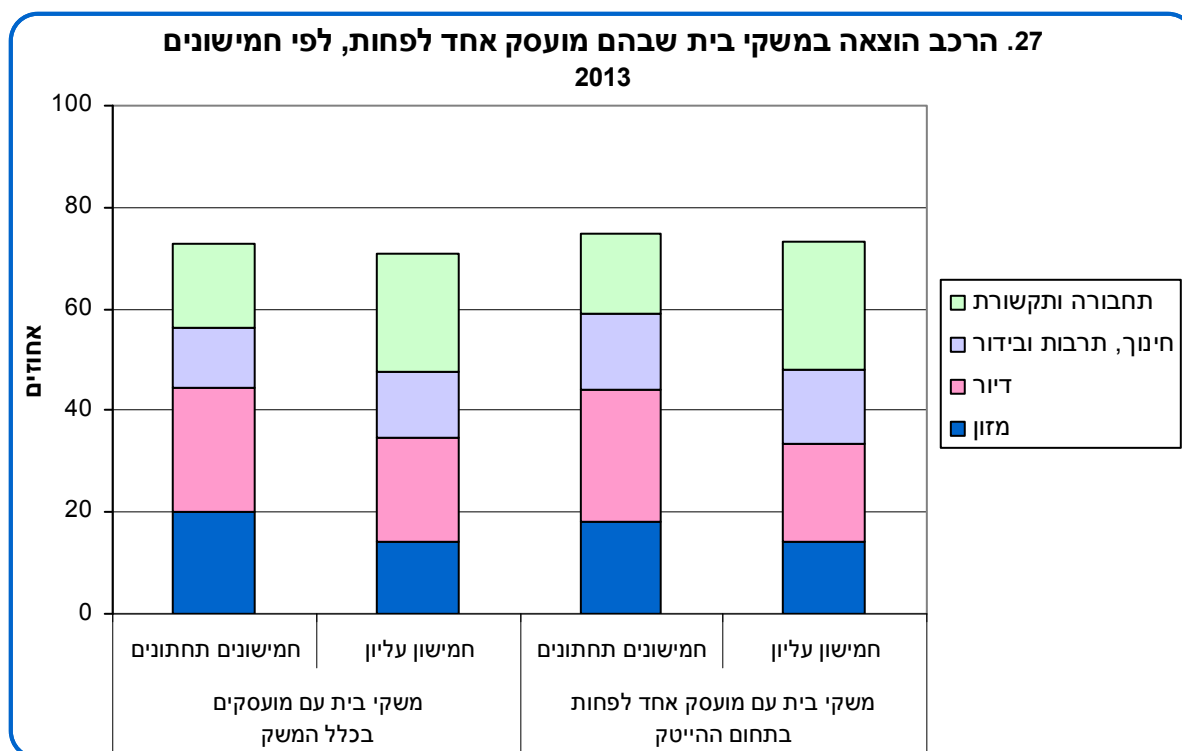
במשקי בית שבהם מועסק אחד לפחות בתחום ההייטק בהשוואה למשקי בית שבהם מועסק אחד לפחות בענף כלשהו, אחוז ההוצאה על תחבורה ותקשורת גבוה יותר, ואילו אחוז ההוצאה על מזון נמוך יותר. מאפיין זה מעיד על רמת חיים גבוהה יותר.



שיעור ההוצאה על מוצרים בסיסיים (מזון, הנעלה והלבשה, ריהוט וציוד לבית) נמוך במשקי בית שבהם מועסקים בתחום ההייטק בהשוואה למשקי בית שבהם מועסק אחד לפחות בתחום שאינו הייטק. בשנים 2013–2002 הפער הצטמצם מ-2.3 ל-1.8 נקודות האחוז.

אחוז ההוצאה על ארוחות מחוץ לבית מכלל ההוצאה על מזון (ללא ירקות ופירות) היה גבוה במשקי בית שבהם מועסקים בתחום ההייטק מאשר במשקי בית שבהם מועסק אחד לפחות בתחום שאינו הייטק. בשנים 2013–2002 התרחב הפער מ-7.7 ל-10.6 נקודות האחוז.

קיימים הבדלים בהתפלגות ההוצאות בין החמישונים השונים, בעיקר בקצוות. ההתפלגות ניכרת הן במשקי הבית שבהם מועסק אחד לפחות בתחום ההייטק, והן במשקי בית שבהם מועסק בשאר ענפי המשק. בשנת 2013 במשקי הבית שבהם מועסק אחד לפחות בתחום ההייטק, בחמישון העליון (החמישי) 25.2% מההוצאות הן על תחבורה ותקשורת, לעומת 15.9% בחמישונים התחתונים (הראשון והשני). עם זאת במשקי בית שבהם מועסקים בתחום ההייטק, אחוז ההוצאה על חינוך, תרבות ובידור דומה בחמישון העליון ובחמישונים התחתונים. בחמישונים התחתונים שיעור ההוצאה על מזון הוא 18.2% באותם משקי בית, אך השיעור הוא 19.9% במשקי בית עם מועסק בשאר ענפי המשק. אולם בחמישון העליון ההבדל בשיעור ההוצאה על מזון בין שתי הקטגוריות אינו משמעותי.



פרק ד – חינוך והשכלה גבוהה (על פי מקורות מינהליים)

קיימים תחומי לימוד כגון מדעי המחשב, מתמטיקה וסטטיסטיקה שהם בסיס לעבודה בהייטק, ולבוגריהם פוטנציאל לעבוד בתחום זה.

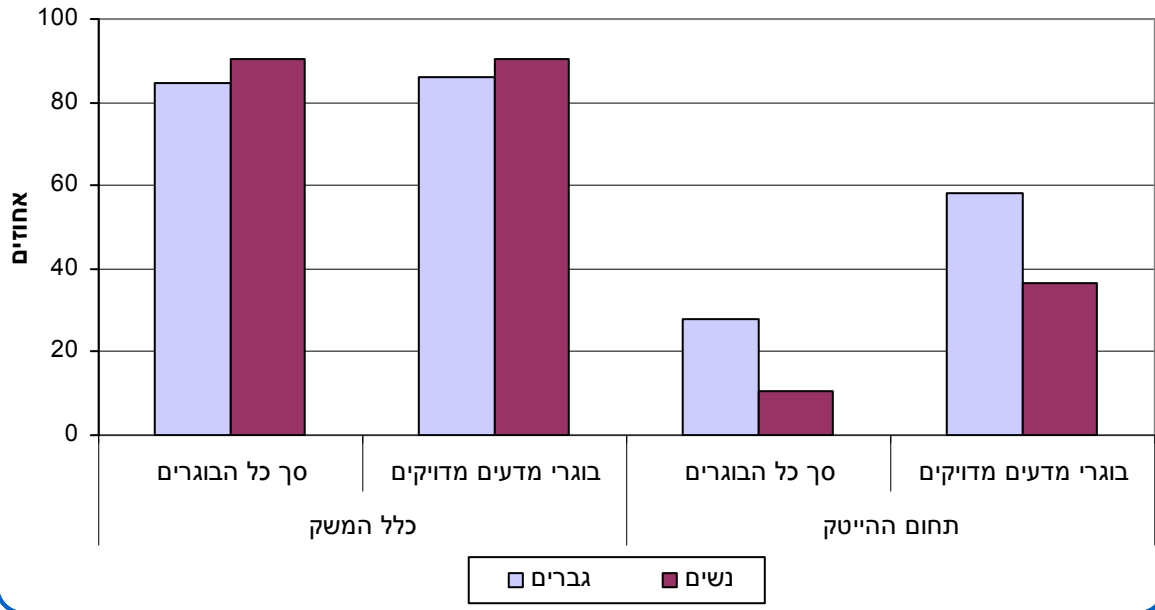
בשנים 2008–2000 עלה שיעור בוגרי מדעים מדויקים מכלל מקבלי תואר ראשון מ-17.0% ל-23.3%. בשנים 2002–2000 עיקר הגידול היה בקרב גברים: מ-29.9% ל-39.4%. בשנת 2008 גברים היו 61.4% מכלל הבוגרים במדעים מדויקים, לעומת 41.0% מכלל הבוגרים מקבלי תואר ראשון. באותה שנה נשים היו קצת יותר משליש מהבוגרים במדעים מדויקים, לעומת 59.0% מכלל הבוגרים מקבלי תואר ראשון.

שיעור התעסוקה בקרב בעלי תואר ראשון שנתיים לאחר קבלתו ירד בשנים 2004–2002 מ-88.3% ל-83.1%, והגיע בשנת 2010 ל-79.8%. לעומת זאת שיעור התעסוקה בתחום ההייטק שנתיים לאחר קבלת התואר הראשון נשאר קבוע – כ-19%, אך ירד בשנת 2010 ל-17.4%. בשנת 2013, חמש שנים לאחר קבלת התואר היה שיעור המועסקים 88.1%, ושיעור המועסקים בתחום ההייטק נשאר 17.4%. על פי סקר כוח אדם בקרב כלל האוכלוסייה בשנים 2004–2002 עלה שיעור התעסוקה מ-48.5% ל-49.2%. במקביל שיעור התעסוקה בתחום ההייטק ירד מ-9.8% ל-9.4%.

שיעור התעסוקה בתחום ההייטק בקרב אלו שלמדו מדעים מדויקים גבוה פי חמישה ויותר משיעור התעסוקה בתחום ההייטק בקרב בוגרים אחרים. שיעור התעסוקה בקרב אלו שלא למדו מדעים מדויקים ועובדים בענפי התעשייה בתחום ההייטק נמוך מאוד (כ-2% בשנים 2004–2002 וכן בשנת 2008). בקרב בוגרי תחומי הלימוד שיש להם זיקה לתחום ההייטק, כגון מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב היה שיעור התעסוקה הגבוה ביותר – 69.5% בשנת 2002, 74.2% בשנת 2003 ו-69.8% בשנת 2004. בשנת 2010 ירד אחוז זה ל-51.3%, וחמש שנים לאחר קבלת התואר בשנת 2013 הגיע אחוז זה ל-52.5%.

בשנת 2010 שיעור התעסוקה בקרב נשים שנתיים לאחר קבלת התואר הראשון (90.0%), גבוה יותר מאשר בקרב גברים (84.9%). לעומת זאת שיעור התעסוקה בתחום ההייטק גבוה במידה ניכרת בקרב גברים, הן בקרב כלל הבוגרים והן בקרב מקבלי תואר ראשון במדעים מדויקים. בשנת 2010 שיעור התעסוקה בתחום ההייטק היה 27.0% בקרב כלל הגברים הבוגרים ו-54.8% בקרב גברים מקבלי תואר ראשון במדעים מדויקים, לעומת 11.1% בקרב כלל הבוגרות ו-33.3% בקרב מקבלות תארים במדעים מדויקים. ההבדלים הם הן בענפי התעשייה והן בענפי השירותים בתחום ההייטק. בשנת 2013 נרשמו שיעורי תעסוקה דומים, חמש שנים לאחר קבלת התואר לשנת 2010.

28. מועסקים בתחום ההייטק ובכלל המשק בקרב מקבלי תואר ראשון, שנתיים לאחר קבלת התואר, לפי תחום לימוד ומין 2010



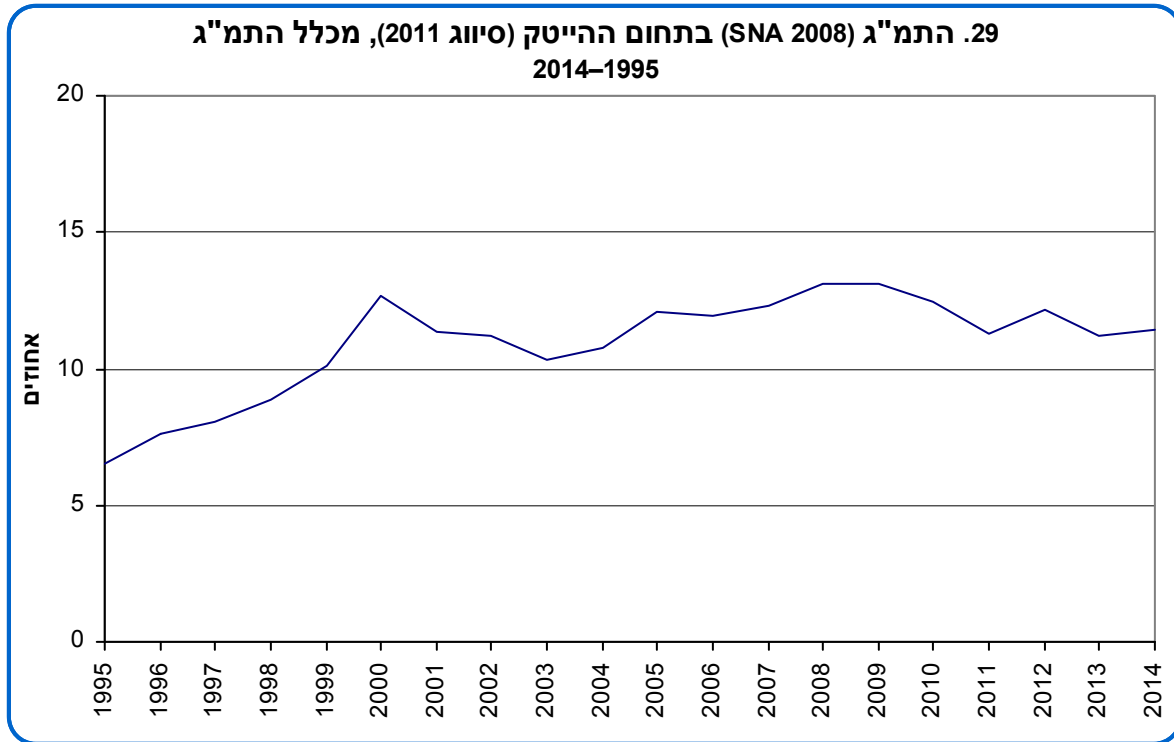
בשנת 2002 בתחום ההייטק שכרם של בוגרי מדעים מדויקים היה גבוה ב-60.0% משכרם של הבוגרים בשאר תחומי הלימוד. ב-2004 התרחב הפער ל-69.2%, וב-2010 הוא הצטמצם ועמד על 41.8%. בשנת 2002 הפער בין תחומי הלימוד בהייטק בקרב גברים היה נמוך במידה ניכרת מאשר בקרב נשים – 29.3% לעומת 41.8%, וב-2004 התרחב הפער בקרב הגברים והגיע ל-41.4%, בדומה לפער בקרב נשים – 42.0%. בכלל המשק ב-2010 גברים בוגרי מדעים מדויקים השתכרו 29.5% יותר מבוגרים בשאר תחומי הלימוד, ואילו הפער בקרב נשים היה נמוך במידה ניכרת – 15.9%.

שכרם של כלל בעלי התואר הראשון המועסקים בתחום ההייטק גבוה מהשכר של בעלי תואר ראשון בכלל המשק. בשנים 2002–2004 התרחב הפער מ-55.2% ל-66.3%, ובשנת 2010 עמד הפער על 56.9%. ואולם בקרב בוגרי מדעים מדויקים הפער נמוך יותר. בשנים 2002–2004 התרחב הפער מ-28.2% ל-30.5%, ובשנת 2010 התרחב הפער ועמד על 35.8%. גברים בהייטק משתכרים כ-40% יותר מאשר בכלל המשק, ואילו נשים בהייטק משתכרות למעלה מ-50% יותר מנשים בכלל המשק.

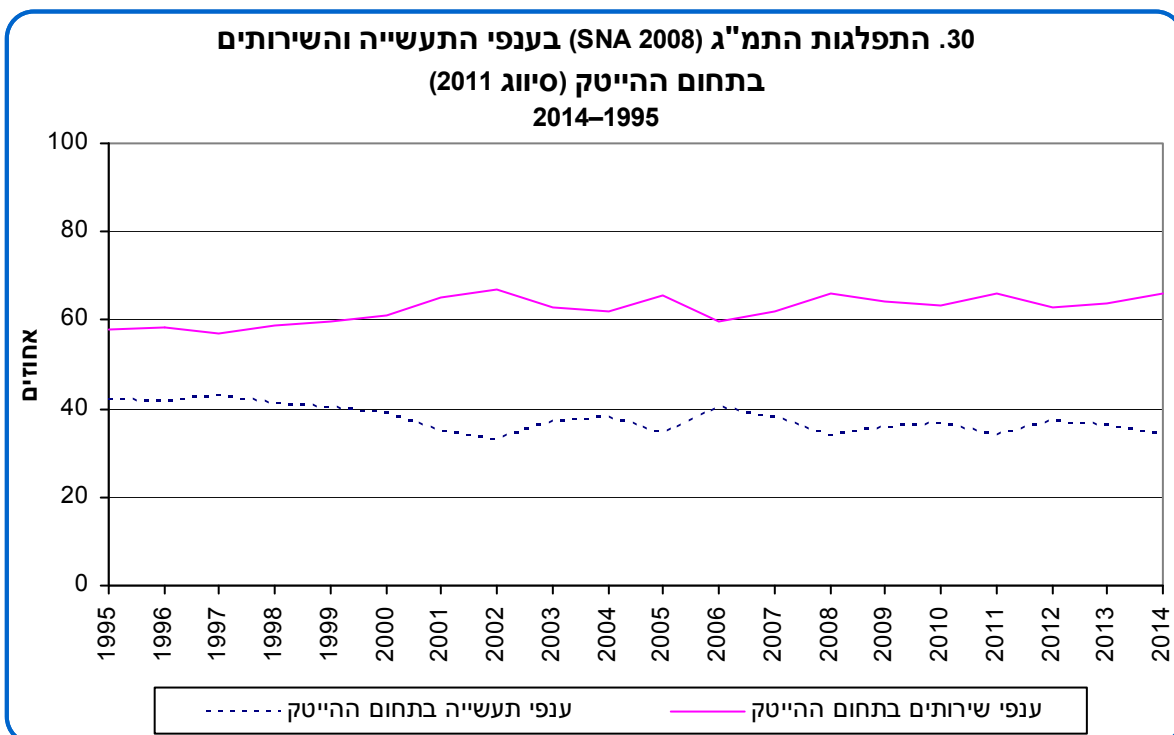
גברים משתכרים יותר מנשים, הן במוצאם בכלל המשק והן בתחום ההייטק. עם זאת הפער בכלל המשק רחב מהפער בתחום ההייטק. בשנת 2010 השתכרו גברים במוצאם 66.0% יותר מנשים בכלל המשק ובתחום ההייטק הפער היה 58.8%. בבחינה של השכר הממוצע לבוגרי מדעים מדויקים ניתן לראות כי הפער בשכר בין גברים לנשים נמוך יותר בהייטק בהשוואה לפערי השכר בכלל המשק – 40.5% בהייטק לעומת 58.8% בכלל המשק.

פרק ה – תוצר מקומי גולמי

חלקו של התמ"ג בתחום ההייטק מכלל התמ"ג, עלה מ-6.5% ב-1995, והגיע ל-11.4% ב-2014. יש לציין שבשנים 2008–2009 אחוז התמ"ג בתחום ההייטק הגיע אף ל-13.1% מכלל התמ"ג.

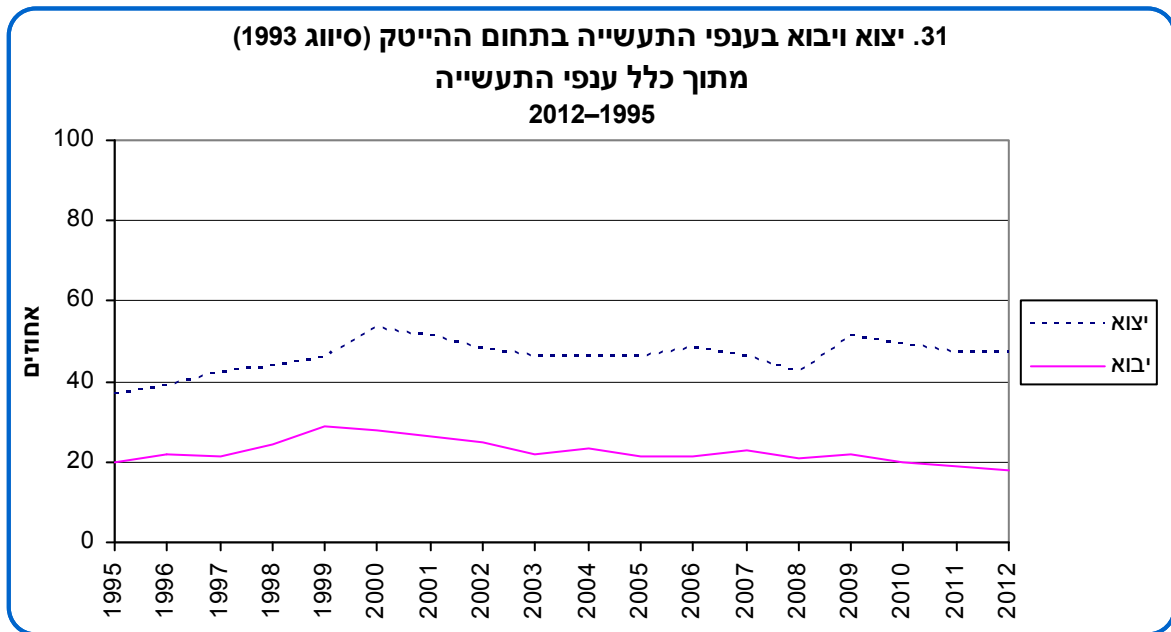


חלקם של ענפי השירותים מתוך התמ"ג בתחום ההייטק גדול מחלקם של ענפי התעשייה. בשנים 1995–2014 התרחב הפער מכ-16 לכ-33 נקודות האחוז.

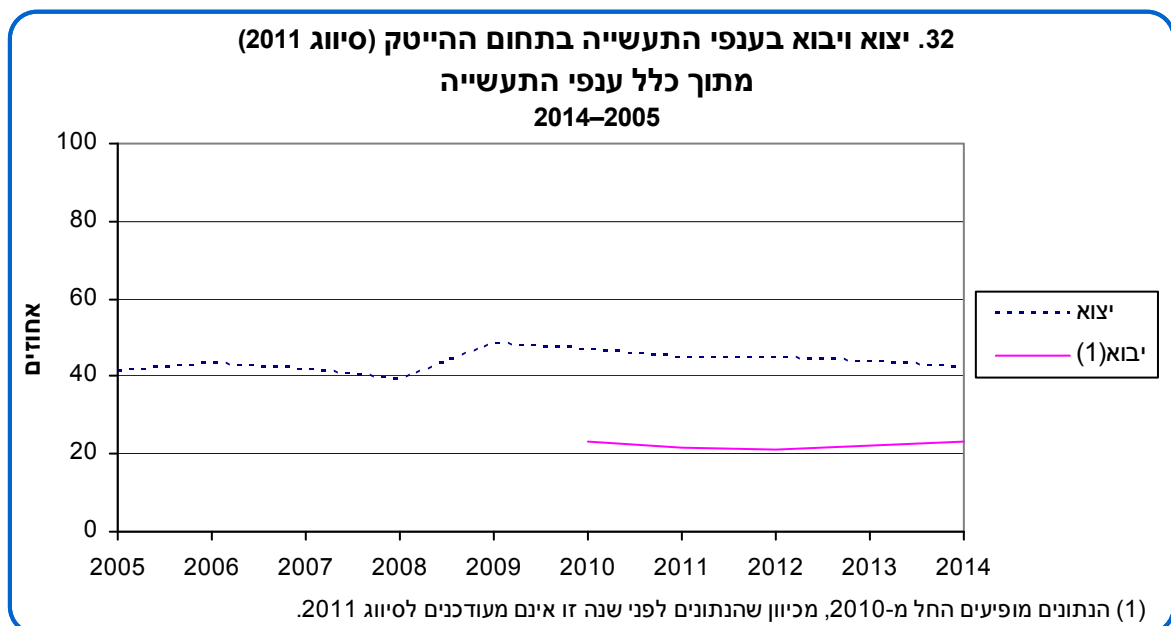


פרק ו – סחר חוץ (על פי דיווחי המכס ומקורות מינהליים נוספים)

בשנים 1995–2007 עלה יצוא הסחורות בתעשיית ההייטק בכ-250% יותר מאשר היצוא בענפי התעשייה בכלל המשק שעלה בכ-180%. בשנים 2005–2014 עלה היצוא בתעשיית ההייטק ב-86.2% (לפי סיווג ענפי כלכלה 2011) – מעט יותר מאשר בשאר ענפי התעשייה שבהם היצוא עלה ב-79%. במקביל בשנים 1995–2007 עלה היצוא של ענף התרופות בכ-900%, ובשנים 2005–2014 עלה היצוא בכ-200%. היבוא בתעשיית ההייטק עלה בשנים 1995–2007 ב-63.5%, פחות מאשר היבוא התעשייתי בכלל ענפי המשק שעלה בכ-96%. בשנים 2010–2014 היבוא בתעשיית ההייטק עלה בכ-22%, פחות מאשר היבוא בכלל ענפי התעשייה שעלה בכ-46%.



בטרשים 31 ניתן לראות כי חלקם של ענפי התעשייה בתחום ההייטק מהיצוא של כלל ענפי התעשייה עלה מ-37% ב-1995 ל-46% ב-2007. בשנים 2005–2014 החלק של יצוא ענפי התעשייה בתחום ההייטק מכלל ענפי התעשייה נע בין 40% לבין כמעט 50%.



ב. מקורות הנתונים ושיטות

פרק א – סקר כוח אדם

החל משנת 2012 סקר כוח אדם עבר ממתכונת רבעונית למתכונת חודשית. כמו כן בוצע בסקר מעבר מתכונות כוח העבודה האזרחי לתכונות כוח העבודה הכללי.

סקרי כוח אדם נעשים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מאז 1954.

אוכלוסיית הסקר כוללת את האוכלוסייה הקבועה (דה-יורה) של מדינת ישראל בגיל 15 ומעלה.

באוכלוסיית הסקר נכללים: תושבים קבועים השוהים בישראל; תושבים קבועים השוהים מחוץ לישראל פחות משנה; עולים חדשים ועולים בכוח – מרגע בואם לישראל; תיירים, מתנדבים או תושבים ארעיים השוהים בישראל שנה או יותר ברציפות; משנת 1968, כולל תושבי מזרח ירושלים; משנת 1972 כולל תושבים ביישובים הישראליים בנפת הגולן; משנת 1982 כולל כל התושבים בנפת הגולן; משנת 2006 כולל תושבים ביישובים ישראליים באזור יהודה והשומרון (מ-1972 עד 2005 – כולל תושבים ביישובים ישראליים בחבל עזה).

באוכלוסיית הסקר לא נכללים: תושבים קבועים השוהים מחוץ לישראל שנה או יותר ברציפות; תיירים, מתנדבים או תושבים ארעיים השוהים בישראל פחות משנה; דיפלומטים ואנשי או"ם.

שיטת הדגימה

המסגרת: להוצאת המדגם משתמשים במסגרות משני סוגים – מסגרת יישובים ומסגרות בתוך יישובים. ביישובים עירוניים ובחלק מן הכפרים, המסגרות הן רשימת הדירות למגורים מתוך קובץ הארנונה של היישוב (רשימת הדירות נקלטה במרשם הדירות שהוקם בלמ"ס). ביישובים אחרים (למעט קיבוצים, מרכזי קליטה ומעונות סטודנטים) דוגמים מתוך רשימת משקי הבית. בקיבוצים המסגרת היא בדרך כלל רשימת בני 15 ומעלה, ובמעונות סטודנטים ובמרכזי קליטה – יחידות דיור.

המדגם הוצא בשני שלבים. בשלב הראשון דוגמים יישובים ובשלב השני – דירות. בכל דירה הנכללת במדגם נפקדים כל משקי הבית הגרים בה בקביעות. בסקר כוח אדם הרבעוני שנערך עד 2011 כל דירה נפקדה בארבע נקודות זמן: פקידה בשני רבעי שנה עוקבים, הפסקה לשני רבעים נוספים ושוב פקידה בשני רבעים עוקבים. בסקר כוח אדם החודשי שנערך החל משנת 2012 הפקידה מתבצעת בארבע פקידות חודשיות רצופות, הפסקה למשך שמונה חודשים ושוב פקידה בארבעה חודשים סמוכים.

הסבר נרחב על השיטות ניתן למצוא בפרסום *סקר כוח אדם*.³

³ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2017). *סקר כוח אדם 2015*. מס' 1684. ירושלים: המחבר (בהכנה).

פרק ב – תעסוקה ושכר (על פי דיווחי המעסיקים למוסד לביטוח לאומי ומקורות מינהליים אחרים)

הסטטיסטיקה של התעסוקה והשכר מבוססת בעיקרה על עיבוד חודשי של דיווחי המעסיקים (מתוקף חוק), ובחלקה על מקורות מינהליים אחרים. מקור דיווחי המעסיקים בדיווחים למוסד לביטוח לאומי על משרות שכיר של עובדים ועל שכר, על גבי טופסי 102 (למשרות שכיר של עובדים ישראלים), ועל גבי טופס 612 (למשרות שכיר של עובדים מחו"ל). הנתונים של משרות השכיר של עובדים מאזורי יהודה והשומרון וחבל עזה מתקבלים ממינהל התשלומים של שירות התעסוקה. הנתונים של משרות השכיר של עובדי מדינה ועובדי רשויות מקומיות מתקבלים מעיבוד קובצי השכר המתקבלים ממל"מ מערכות בע"מ ומהחברה לאוטומציה במינהל השלטון המקומי בע"מ.

אומדנים מוקדמים של משרות השכיר ושל השכר הממוצע למשרת שכיר מתפרסמים כחודשיים לאחר תום החודש שבעבורו שולם השכר. האומדנים עוברים עיבודים שונים, ומתפרסמים כמה פעמים, בכל פעם ברמת מהימנות גבוהה יותר.

מסגרת הדגימה היא מרשם העסקים של הלמ"ס המבוסס על מקורות מינהליים, קובץ המעסיקים של המוסד לביטוח לאומי וקובץ העוסקים של מס ערך מוסף (מע"מ). מסגרת הדגימה של משרות השכיר של העובדים הישראלים כוללת את כל העסקים שבהם משרה אחת לפחות בשנת 2011. מסגרת הדגימה של משרות השכיר של העובדים מחו"ל כוללת את כל העסקים שבהם משרה אחת לפחות של תושב חו"ל בשנת 2011.

השוואה לתקופות קודמות יש לעשות באמצעות מדדים משורשרים.

הסבר נרחב על השיטות ניתן למצוא במבוא ללוחות השנתיים בפרק תעסוקה ושכר.⁴

פרק ג – הכנסות והוצאות (על פי סקר הכנסות משולב וסקר הוצאות משק הבית)

סקר הכנסות – סקרי הכנסות נערכים באופן שוטף מאז 1965 ועד 2012 במסגרת סקרי כוח אדם.

בשנים 1997–2011 הכנסות משקי הבית נחקרו בשני סקרים נפרדים בלמ"ס: "סקר הוצאות משק הבית" (שכלל כ-6,000 משקי בית בממוצע כל שנה) ו"סקר הכנסות" שנערך יחד עם סקר כוח אדם הרבעוני השוטף, ובו רבע ממשקי הבית נשאלו גם על הכנסותיהם (הסקר כלל כ-8,500 משקי בית במדגם). נתוני ההכנסות משני הסקרים אוחדו למערכת אחת והוצגו באופן משולב. מדגם הסקר המשולב כלל 14,500 משקי בית בממוצע בכל שנה.

⁴ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2017). שנתון סטטיסטי לישראל: נתונים שנתיים. פרק 12 – עבודה ושכר. ירושלים: המחבר.

החל משנת 2012 בעקבות מעבר סקר כוח אדם מסקר רבעוני לחודשי, בוטל סקר הכנסות מסקר כוח אדם ובמקומו הורחב סקר הוצאות משק הבית ב-3,000 משקי בית בקירוב. כל נתוני ההוצאה וההכנסה של משקי הבית נאספים מסקר הוצאות משק הבית בלבד.

הסבר נרחב על השיטות של סקר הכנסות ניתן למצוא בפרסום [הכנסות והוצאות משק הבית 2015](#).⁵

סקר הוצאות – מטרתו ושימושים: קבלת מרכיבי התקציב של משקי הבית ונתונים נוספים המשמשים לאפיון רמת החיים של משקי הבית מהיבטים שונים, כגון דפוסי צריכה, רמת התזונה והרכבה, רמת ההכנסה והרכבה ותנאי הדיור. כמו כן הסקר משמש למחקרי שוק, לבניית מודלים לחיזוי התנהגות צרכנים, למחקרים על תחולת המס העקיף על קבוצות שונות באוכלוסייה ועוד. אחד השימושים החשובים של הסקר הוא קביעת "המשקלות" לסל הצריכה של מדד המחירים לצרכן.

הסקר נערך לראשונה בתחילת שנות החמישים ועד לשנת 1997 בוצע אחת לחמש שנים לערך. משנת 1997 ואילך מבוצע הסקר באופן שוטף מדי שנה.

אוכלוסיית הסקר – החל מ-1997 האוכלוסייה כוללת את כל האוכלוסייה העירונית והכפרית, למעט קיבוצים, מושבים שיתופיים ובדווים הגרים מחוץ ליישובים. החל משנת 2012 נחקרים גם קיבוצים מתחדשים ומושבים שיתופיים.

הסבר נרחב על השיטות של סקר הוצאות ניתן למצוא בפרסום [הכנסות והוצאות משק הבית 2015](#).⁵

פרק ד – חינוך והשכלה גבוהה (על פי מקורות מינהליים)

הנתונים מבוססים על עיבוד קבצים המתקבלים מהמוסדות להשכלה גבוהה. הנתונים נאספו, עובדו וטויבו בהתאם למתודולוגיה ולשיקול הדעת המקצועי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוחות אחדים מתבססים על שלושה מאגרי נתונים מינהליים המקושרים על פי מספר הזהות הניתן לכל אחד מהתושבים הקבועים במדינת ישראל על ידי משרד הפנים.

מאגרי נתונים אלה כוללים:

(1) קבצים מינהליים של מקבלי תואר ראשון, בשנים 2000–2004. קבצים אלה כוללים גם נתונים של מקבלי תואר ראשון, הממשיכים ללמוד לקראת תואר שני (בשנת מעקב מסוימת), ובעזרתם ניתן להבחין בין הבוגרים הלומדים בו-בזמן לתואר נוסף, ובין אלה שאינם עושים זאת.

(2) קובץ של הכנסות פרט מרשות המסים בישראל המקיף את כל אלה שהכנסתם מעבודה מדווחת לשלטונות המס – שכירים ועצמאים כאחד.

(3) נתונים דמוגרפיים המופיעים במרשם האוכלוסין של משרד הפנים.

⁵ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2017). הכנסות והוצאות משק הבית: נתונים מסקר הוצאות משק הבית 2015 – סיכומים כלליים. פרסום מס' 1677. ירושלים: המחבר.

לאחר קישור קובצי הנתונים, לפי מספר הזהות של הפרט, נעשה החישוב כך שעבור אלה שעבדו אצל יותר ממעסיק אחד⁶ באותה שנת מס, קובצו הנתונים לסכום כולל אחד.

לאחר הקישור והסיכום ברמת הפרט, עובדו נתוני התעסוקה באופן המאפשר הערכת ההכנסה מעבודה של כל בוגר בשנת לוח (בשנה קלנדרית) מסוימת, ביחס לשנת קבלת התואר. כלומר ההכנסה מעבודה של כל בוגר בשנת לוח נתונה נקבעה ביחס למספר השנים שעברו מאז קבלת התואר (לדוגמה: שנה, שנתיים או שלוש מאז קבלת התואר). נתונים מסוג זה מאפשרים השוואה בין שנתונים שונים כל עוד פרקי הזמן משנת קבלת התואר הראשון נשארים קבועים.

פרק ה – סחר חוץ (על פי דיווחי המכס ומקורות מינהליים נוספים)

נתוני סחר החוץ של ישראל המובאים בפרק זה מתייחסים לסחר בסחורות עם ארצות אחרות.

מקורות הנתונים

- (1) המקור העיקרי לנתוני היבוא והיצוא הם הטפסים המוגשים לשלטונות המכס על ידי היבואנים והיצואנים (רשימוני יבוא ויצוא).
- (2) במקרים מסוימים סיכומים מינהליים משמשים מקורות, ואלה נערכים בידי מוסדות המנהלים את סחר החוץ בקבוצות מוצרים, כגון רשם כלי השיט ברשות הספנות והנמלים.
- (3) רישום מיוחד מתבצע לגבי הסחורות האלה:
 - חלק חשוב מהיצוא החקלאי הטרי מתבצע בשיטת המשגורים. לאחר ביצוע המכירות, מתוקנים הנתונים בהתאם לפדיון בפועל על פי דו"חות שחברות שונות מוסרות ללמ"ס.
 - יבוא יהלומים נרשם עד ל-31 בדצמבר 1982 לפי סיכומים מינהליים, ומ-1 בינואר 1983 – לפי השיטה הנהוגה לגבי כל היבוא. שיטת הרישום של יצוא היהלומים שונתה ב-1 בספטמבר 1982.
 - יבוא ויצוא של אניות ומטוסים נרשמים לפי הנתונים המתקבלים ממשרד התחבורה והבטיחות בדרכים, ומחברות הספנות והתעופה.

הסבר נרחב על מקורות הנתונים ניתן למצוא במבוא ללוחות השנתיים [בפרק יבוא ויצוא](#).⁷

⁶ לכל חברה או מעסיק יש מספר לצורך זיהוי במס הכנסה.

⁷ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2017). *שנתון סטטיסטי לישראל: נתונים שנתיים*. פרק 16 – יבוא ויצוא. ירושלים: המחבר.

פרק ו – חשבונות לאומיים (על פי מקורות מינהליים שונים)

החשבונות הלאומיים לשנים 1950 ועד 1995 נערכו במתכונת המומלצת על ידי המשרד הסטטיסטי של האו"ם משנת 1968⁸

החשבונות הלאומיים לשנים 1995 עד 2013 מבוססים על מערכת החשבונות הלאומיים SNA2008⁹, שהוכנה על ידי חמישה ארגונים בין-לאומיים: האו"ם, קרן המטבע הבין-לאומית, הבנק העולמי, OECD ו-Eurostat.

המערכת החדשה מובאת במדריך:

הסבר נרחב על מקורות הנתונים ניתן למצוא במבוא ללוחות השנתיים [בפרק חשבונות לאומיים](#).¹⁰

פרק ז – מאזן התשלומים

האומדן של מאזן התשלומים נערך לפי הגדרות שנקבעו על ידי קרן המטבע הבין-לאומית (International Monetary Fund).

לפי הגדרות אלו, מאזן התשלומים הוא סיכום של העסקאות הכלכליות בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל בתקופה מוגדרת.

החל בשנתון 1999 מאזן התשלומים מוצג במתכונת חדשה. מתכונת זו שאמצו המוסדות הסטטיסטיים הבין-לאומיים ורוב המדינות, מאפשרת השוואה בין-לאומית נוחה של הזרמים במאזן התשלומים. נוסף על כך הותאמו ההגדרות והסיווגים במתכונת החדשה של מאזן התשלומים לאלה הנהוגים בחשבונות הלאומיים, וכך הושגה התאמה של הזרמים והעסקאות הבין-לאומיים ושל החשבונות הלאומיים.

החל מ-1967 הנתונים כוללים את אומדני העסקאות הכלכליות שביצעו תושבי ישראל עם תושבים שאינם ישראלים מיהודה והשומרון ועד 2005 כולל גם את חבל עזה (וסיני עד 1982).

למאזן שלושה חלקים עיקריים:

א. חשבון שוטף – חשבון המציג זרמים של סחורות, שירותים, הכנסות ראשוניות והכנסות משניות בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל.

ב. חשבון הון – חשבון המציג העברות הון שהתקבלו ושולמו בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל, וכן רכישות ומכירות של נכסים לא-פיננסיים שלא יוצרו שהתבצעו בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל.

⁸ United Nations (1968). *A System of National Accounts, Studies in Methods*. Series F. No. 2. New York: Author.

⁹ United Nations, World Bank (2009). *System of National Accounts 2008*. Commission of the European Communities, International Monetary Fund, Organization for Economic Co-operation and Development: New York: Author.

¹⁰ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2017). *שנתון סטטיסטי לישראל: נתונים שנתיים*. פרק 16 – חשבונות לאומיים. ירושלים: המחבר.

ג. חשבון פיננסי – חשבון שבו נרשמות עסקאות הנערכות בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל וקשורות לנכסים ולהתחייבויות פיננסיים.

עדכונים בחשבון השוטף נעשו החל משנת 1995. בחשבון הפיננסי ובמצבת הנכסים וההתחייבויות של המשק בחו"ל (IIP) העדכונים נעשו החל משנת 2006 (בלוחות השנתון של 2013).

מקורות הנתונים

נתונים הנכללים במאזן התשלומים:

- דיווחים מחברות עסקיות, ממוסדות פיננסיים ומיחידות אחרות במשק.
- סטטיסטיקה של סחר חוץ ודיווחים מהמכס.
- דיווחי שלטונות מע"מ על פדיון ועל פדיון פטור ממע"מ.
- סקרים ייעודיים – בחשבון השוטף ובחשבון הפיננסי.
- נתונים מרוכזים מהמערכת הבנקאית, דרך בנק ישראל (החטיבה לסטטיסטיקה ומידע והמפקח על הבנקים).
- נתונים ממשרדי ממשלה שונים.

הסבר נרחב על מקורות הנתונים ניתן למצוא במבוא ללוחות השנתיים [בפרק חשבונות בין-לאומיים](#).¹¹

¹¹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2017). שנתון סטטיסטי לישראל: נתונים שנתיים. פרק 15 – חשבונות בין-לאומיים. ירושלים: המחבר.

ג. מונחים, הגדרות והסברים

פרק א – סקר כוח אדם

א. אוכלוסייה וכוח העבודה

החל משנת 2012 סקר כוח אדם עבר ממתכונת רבעונית למתכונת חודשית. כמו כן בוצע מעבר בסקר מתכונות כוח העבודה האזרחי לתכונות כוח העבודה הכללי.¹²

אוכלוסייה: אוכלוסיית הסקר היא האוכלוסייה הקבועה (דה-יורה) של מדינת ישראל בגיל 15 ומעלה.

באוכלוסיית הסקר נכללים:

1. תושבים קבועים השוהים בישראל.
2. תושבים קבועים השוהים מחוץ לישראל שנה או פחות ברציפות.
3. עולים חדשים ועולים בכוח – מרגע בואם לישראל.
4. תיירים, מתנדבים ותושבים ארעיים השוהים בישראל יותר משנה ברציפות.
5. משנת 1968 תושבי מזרח ירושלים.
6. משנת 1972 התושבים ביישובים הישראליים בנפת גולן; ומשנת 1982 כל התושבים בנפה זו.
7. משנת 1972 עד שנת 2005 התושבים ביישובים הישראליים באזורי יהודה והשומרון וחבל עזה; משנת 2006 כולל רק את התושבים ביישובים הישראליים באזורי יהודה והשומרון.

באוכלוסיית הסקר לא נכללים:

1. תושבים קבועים השוהים מחוץ לישראל יותר משנה ברציפות.
2. תיירים, מתנדבים ותושבים ארעיים השוהים בישראל שנה או פחות ברציפות.
3. דיפלומטים ואנשי או"ם.

אוכלוסיית משקי הבית: הלוחות מתייחסים לכלל משקי הבית, פרט למשקי בית בקיבוצים, במוסדות ובמעונות סטודנטים ולאנשים הגרים מחוץ ליישובים (בדוים בדרום).

משק בית: אדם אחד או קבוצת אנשים הגרים יחד בדירה באופן קבוע רוב ימות השבוע ומנהלים תקציב הוצאות משותף למזון. הם עשויים להיות קרובי משפחה, לא קרובי משפחה או צירוף של אנשים קרובים ושאינם קרובים.

כוח העבודה השבועי: כל בני 15 ומעלה שהיו "מועסקים" או "בלתי מועסקים" בשבוע הקובע. עד שנת 2011 (ועד בכלל) לא נכללו בכוח העבודה השבועי חיילים בשירות סדיר (שירות חובה וצבא קבע).

¹² ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (בהכנה). סקר כוח אדם 2015. פרסום מס' 1684. ירושלים: המחבר.

מועסק: אדם בן 15 ומעלה שעבד בישראל או בחו"ל לפחות שעה אחת בשבוע הקובע בעבודה כלשהי תמורת שכר, רווח או תמורה אחרת.

נכללים בהגדרה:

- א. כל העובדים בקיבוצים (בין בשירותים ובין בענפים אחרים) בשבוע הקובע.
- ב. בני משפחה שעבדו בעסק המשפחתי בשבוע הקובע 15 שעות או יותר ללא תשלום.
- ג. אנשים השוהים במוסדות, שעבדו בשבוע הקובע 15 שעות או יותר.
- ד. אנשים המשרתים בצבא (חובה או קבע) בשבוע הקובע.
- ה. אנשים שנעדרו זמנית מעבודתם בשבוע הקובע.

קבוצת המועסקים מורכבת מקבוצות משנה:

- א. **עבדו בהיקף מלא:** עבדו 35 שעות או יותר בשבוע הקובע.
- ב. **עבדו בהיקף חלקי:** עבדו 1–34 שעות בשבוע הקובע.

ג. **נעדרו זמנית מעבודתם:** נעדרו זמנית מעבודתם הרגילה בכל השבוע הקובע עקב מחלה, חופשה, שירות מילואים, צמצום בהיקף העבודה, סכסוך עבודה, הפסקה זמנית של העבודה (עד 30 יום) וכו'.

נכללים מועסקים שנעדרו פחות מחודש, וכן מועסקים שנעדרו יותר מחודש ועד שנה, אם יש להם זיקה רשמית למקום עבודה. כלומר אם בתום תקופת ההיעדרות מובטחת חזרתם לעבודה אצל אותו מעסיק. לא נכללים בקבוצה זו מועסקים שנעדרו יותר משנה.

יש לציין כי היקף ההעסקה בדרך כלל (מלא או חלקי) נקבע על פי מספר שעות העבודה שעובד המועסק בדרך כלל (לא בשבוע הקובע).

בלתי מועסק: אדם בן 15 ומעלה שלא עבד כלל (אפילו לא שעה אחת) בשבוע הקובע ושחיפש עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות שקדמו לפקידתם בסקר, כגון על ידי רישום בלשכת עבודה של שירות התעסוקה או פנייה אישית או בכתב למעסיק, והיה יכול להתחיל לעבוד בשבוע הקובע לו הוצעה לו עבודה מתאימה ("זמין לעבודה"). כולל אדם שהובטחה לו עבודה בתוך 30 יום.

יש לציין כי אדם שלא היה זמין לעבודה בשבוע הקובע בשל מחלה או מילואים נחשב בלתי מועסק.

אינו בכוח העבודה השבועי: בן 15 ומעלה שלא היה "מועסק" או "בלתי מועסק" בשבוע הקובע. נכללים בקבוצה זו:

- א. תלמיד שלא עבד אפילו שעה אחת בשבוע הקובע.
- ב. אדם שעבד בהתנדבות ללא כל תמורה בשבוע הקובע.
- ג. אדם שטיפל בילד/בבן משפחה/במשק הבית ושלא עבד אפילו שעה אחת מחוץ למשק ביתו בשבוע הקובע.
- ד. אדם שאינו מסוגל לעבוד.
- ה. אדם החי מקצבה, מפנסיה, מרנטה וכו', שלא עבד אפילו שעה אחת בשבוע הקובע.
- ו. בן משפחה שעבד בעסק משפחתי ללא תשלום 14 שעות או פחות בשבוע הקובע.
- ז. אדם השוהה במוסדות שעבדו 14 שעות או פחות בשבוע הקובע.

דת וקבוצת אוכלוסייה: הראשון ברשימת בני משק הבית בשאלון הוא היחיד מבין בני משק הבית הנשאל לגבי דתו. דתו של הראשון ברשימה נרשמת כדתם של כל בני משק הבית עבור בעלי תעודת זהות ישראלית. בני משק בית שאינם בעלי תעודת זהות ישראלית נשאלים לגבי דתם.

הסיווג לפי דת כולל: יהודים, מוסלמים, נוצרים, דרוזים ודת אחרת (דת אחרת כוללת גם ללא דת ודת לא ידועה). הסיווג לפי קבוצת אוכלוסייה כולל יהודים, ערבים ואחרים.

עד שנת 2001 היו שתי קבוצות אוכלוסייה: יהודים ובני דתות אחרות. קבוצת בני דתות אחרות כללה את כל אלו שהשיבו כי אינם יהודים ועד תחילת שנות ה-90 היו אלה בעיקר ערבים. בעקבות גל העלייה של שנות ה-90 התווספו "אחרים". (ראו להלן).

בשנת 2002 חולקה הקבוצה של בני דתות אחרות לשתי קבוצות אוכלוסייה:

▪ ערבים:

א. הגרים ביישובים לא-יהודיים.

ב. הגרים ביישובים יהודיים או מעורבים והם ילידי ישראל או שהגיעו לישראל לפני 1990.

▪ אחרים: גרים ביישובים יהודיים או מעורבים, והגיעו לישראל בשנת 1990 או לאחר מכן.

שנות לימוד: מספר השנים שאדם למד לימוד סדיר בבתי ספר, כולל שנת הלימודים הנוכחית (אם לומד).

סוג בית ספר אחרון: סוג בית הספר האחרון שבו למד או לומד אדם, גם אם לא סיים את לימודיו.

תעודת ההשכלה הגבוהה ביותר: (מינואר-מרץ 2000) תעודת ההשכלה הגבוהה ביותר שאדם קיבל במשך לימודיו בבתי ספר או במסגרות לימודים המקנות תעודות רשמיות (לא כולל תעודת סיום קורס, תעודת סיום השתלמות וכד').

שעות עבודה בשבוע (למעשה): מספר שעות העבודה שעבד המועסק למעשה בשבוע הקובע.

א. במניין שעות העבודה נכללות שעות עבודה נוספות באותו מקום עבודה או במקומות עבודה אחרים, שעות הכנה של מורים ואמנים, שעות המתנה (נהג, סבל וכו' הממתינים לעבודה), שעות עבודה של אדם שעבד ללא תשלום בעסק או במשק החקלאי של המשפחה (אם עבד 15 שעות או יותר בממוצע לשבוע).

ב. ממוצע שעות עבודה בשבוע מחושב על ידי חלוקת סך כל שעות העבודה בשבוע של כל המועסקים במספר המועסקים.

ג. ממוצע שעות העבודה בשבוע מחושב לגבי כלל המועסקים (כולל המועסקים הנעדרים זמנית מעבודתם) ולגבי המועסקים ללא הנעדרים זמנית מעבודתם.

מחוז ונפה: המחוזות והנפות הוגדרו לפי החלוקה המינהלית הרשמית של המדינה, שבה קיימים 6 מחוזות ו-15 נפות.¹³

כולל יישובים ישראליים באזור יהודה והשומרון.

השינויים שחלו ב"מחוז ונפה" הם כדלקמן:

משנת 1967 מחוז ירושלים כולל את מזרח ירושלים.

משנת 1972 כולל את היישובים הישראליים באזורי יהודה והשומרון וחבל עזה, הגולן וסיני.

משנת 1981 מחוז הצפון כולל את נפת גולן.

משנת 1982 לא כולל את היישובים הישראליים שפזרו מסיני.

מאוגוסט 2005 לא כולל את היישובים הישראליים שפזרו מחבל עזה ומצפון השומרון במסגרת חוק יישום תכנית ההתנתקות התשס"ה-2005.

מחוז ונפת מקום עבודה: המועסקים סווגו לפי היישוב שעבדו בו. אלה שעבדו ביהודה והשומרון ובחבל עזה סווגו בקבוצה נפרדת.

¹³ ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2017). קובץ היישובים 2015. ירושלים: המחבר.

ב. סיווג לפי מעמד בעבודה, ענף כלכלי, משלח יד וניידות לעבודה

המועסקים (כולל הנעדרים זמנית מעבודתם) מסווגים לפי מעמד בעבודה, ענף כלכלי ומשלח יד, וזאת בהתאם לעבודתם בשבוע הקובע. הבלתי מועסקים ואלו שאינם בכוח העבודה האזרחי (כולל חיילים בשירות חובה וקבע) שעבדו בארץ ב-12 החודשים שקדמו לסקר, מסווגים בהתאם לעבודתם האחרונה.

1. מעמד בעבודה

שכיר: בן 15 ומעלה שעבד אצל אחר תמורת שכר יומי, חודשי, קבלני או בתמורה אחרת כלשהי.

א. נכללים גם: עצמאים הרשומים כחברה בע"מ ומקבלים שכר מהחברה וחברי קיבוץ המקבלים משכורת מהקיבוץ (שעבר הפרטה) או ממקום אחר.

ב. בסקר הכנסות שכיר מוגדר כמי שעבד לפחות שעה אחת בשכר בשלושת החודשים שלפני ביקור הסוקר.

מקבל שכר באמצעות חברת כוח אדם או קבלן כוח אדם: שכיר שהושם במקום עבודה ומקבל את שכרו מחברת כוח אדם או מקבלן כוח אדם, ומקום העבודה שהושם בו אחראי על ביצוע עבודתו.

בהגדרה זו לא נכללו:

1. שכירים שהם עובדי סגל בחברת כוח אדם.

2. שכירים העובדים באמצעות קבלן משנה, מכיוון שהאחריות על ביצוע עבודתם ועל טיב עבודתם מוטלת עליו. אלו הם שכירים המועסקים בעיקר בענפי הכלכלה האלה (סיווג ענפי כלכלה 2011): "שירותי שמירה ואבטחה" (סמל ענף 8010), "שירותי תמיכה משולבים למתקנים" (סמל ענף 811), "שירותי ניקיון" (סמל ענף 812) ו"שירותי מטפלי בית" (סמל ענף 882).

מעסיק: אדם המעסיק אחרים בשכר או בתמורה אחרת כלשהי, כולל שותף בעסק המעסיק עובדים אחרים, ובעל משק חקלאי המעסיק עובדים תמורת שכר.

עצמאי: אדם שעבד בעסקו או במשקו הוא, ולא העסיק אחרים בשכר או בתמורה אחרת. לא כולל עצמאי הרשום כחברה בע"מ (הנחשב לשכיר).

חבר קואופרטיב: אדם אשר נוסף למשכורתו, הוא שותף לרווחי הקואופרטיב, כולל חברים במושב שיתופי.

חבר קיבוץ: חבר קיבוץ העובד בו **ללא קבלת שכר**, כולל מועמדים לחברות, קרובים הגרים במשק בקביעות וקבוצות הכשרה.

לא נכללים "מתנדבים" – אנשים שאינם חברי קיבוץ, אך גרים ועובדים בו תמורת שכר או כל תמורה אחרת. חברי קיבוץ העובדים מחוצה לו תמורת שכר מוגדרים כשכירים.

בן משפחה המועסק ללא תשלום: בן משפחה או קרוב אחר שעבד בעסק המשפחה 15 שעות או יותר בשבוע הקובע ללא תמורה כלשהי. בן משפחה המקבל שכר נחשב לשכיר.

2. ענף כלכלי

ענף כלכלי: הענף של המפעל או המוסד שהנדגם עובד בו. הענף נקבע לפי המוצר או השירות העיקרי של יחידת הסיווג. משנת 2013 הנחקרים מסווגים על פי הסיווג האחד של ענפי הכלכלה 2011.¹⁴ סיווג זה מבוסס על סיווג האו"ם.¹⁵ משנת 1995 עד 2012 סווגו הנחקרים על פי הסיווג האחד של ענפי הכלכלה 1993.¹⁶

במקרה שהמפעל עוסק ביותר מפעילות כלכלית אחת והפעילויות השונות יכולות להיחשב "יחידות סיווג" (כגון מפעל טקסטיל העוסק בטווייה, באריגה ובתפירה, או מוסד כמו עירייה), הענף הכלכלי נקבע על פי פעילויות המחלקה או האגף שהנדגם עובד בו. יחידת עזר המספקת את צורכי המפעל עצמו ואין לה הנהלת חשבונות משלה, אינה נחשבת למחלקה נפרדת (יחידת סיווג נפרדת). אם המפעל עוסק בכמה פעילויות כלכליות שאינן ניתנות להפרדה לפי מחלקות, הענף הכלכלי נקבע לפי המוצר הסופי העיקרי. נחקרים בקיבוצים סווגו בהתאם לענף פעילותם.

תחום ההייטק: הגדרת תחום ההייטק מבוססת על סיווג ענפי הכלכלה 2011, ועל הגדרות של ה-OECD ושל ארגון ה-EUROSTAT.¹⁷ עד שנת 2012 התבססה הגדרת תחום ההייטק על סיווג ענפי הכלכלה 1993.

¹⁴ ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2012). סיווג ענפי הכלכלה 2011. פרסום טכני מס' 80. ירושלים: המחבר. הערה 8.

¹⁵ See: United Nations (2008). *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities*. Fourth Revision. Author.

¹⁶ ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2003). סיווג ענפי הכלכלה 1993. פרסום טכני מס' 63. מהדורה שנייה. ירושלים: המחבר.

¹⁷ ראו: המלצות ועדת המשנה לסיווג רשמי של ענפי ההייטק – הגדרת תחום ההייטק בישראל:
http://www.cbs.gov.il/publications/hitech/hi_class_heb.pdf

ענפי הכלכלה בתחום ההייטק (סיווג 1993)

שם ענף	סמל ענף
ענפי תעשייה בתחום ההייטק (תעשיות טכנולוגיה עילית)	
תעשיית תרופות לבני אדם ולשימוש וטרינרי	245
תעשיית מכונות למשרד, לחשבונאות ומחשבים	30
תעשיית רכיבים אלקטרוניים	32
תעשיית ציוד תקשורת אלקטרוני	33
תעשיית ציוד תעשייתי לבקרה ולפיקוח, ציוד רפואי ומדעי	34
תעשיית כלי טיס	355
ענפי שירותים בתחום ההייטק (שירותים עתירי ידע בהייטק)	
תקשורת	66
שירותי מחשוב	72
מחקר ופיתוח	730

ענפי הכלכלה בתחום ההייטק (סיווג 2011)

שם ענף	סמל ענף
ענפי תעשייה בתחום ההייטק (תעשיות טכנולוגיה עילית)	
ייצור תרופות, כולל תרופות הומאופתיות	21
ייצור מחשבים, מכשור אלקטרוני ואופטי	26
ייצור כלי טיס, חלליות וציוד נלווה	303
ענפי שירותים בתחום ההייטק (שירותים עתירי ידע בהייטק)	
שירותי תקשורת	61
תכנות מחשבים, ייעוץ בתחום המחשבים ושירותים נלווים אחרים	62
עיבוד נתונים, אחסון ושירותים נלווים; אתרי שער לאינטרנט	631
מרכזי מחקר ופיתוח	720
מחקר ופיתוח בהנדסה ובמדעי הטבע	721

3. משלח יד

משלח יד: אוסף הפעילויות והעיסוקים שהאדם מבצע במקום עבודתו, בלי להתחשב במקצוע שלמד, אם אינו עוסק בו.

א. משנת 2013 הנחקרים מסווגים על-פי הסיווג האחד של משלחי היד 2011.¹⁸ סיווג זה מבוסס על הסיווג של ארגון העבודה הבין-לאומי.¹⁹

ב. משנת 1995 עד 2012 סווגו הנחקרים על פי הסיווג האחד של משלחי היד 1994.²⁰

משלחי יד של הייטק (סיווג 1994)

001 – ביולוגים ובעלי משלח יד דומה; 002 – פרמקולוגים; 010 – כימאים; 011 – פיזיקאים ואסטרונומים; 012 – גאולוגים וגאופיזיקאים; 013 – מתמטיקאים ואקטוארים; 015 – מנתחי מערכות ובעלי משלחי יד אקדמיים במדעי המחשב; 023 – מהנדסי חשמל ואלקטרוניקה; 024 – מהנדסי מכונות; 027 – מהנדסי מחשבים; 101 – הנדסאי פיזיקה וטכנאי פיזיקה; 121 – הנדסאי אלקטרוניקה וטכנאי אלקטרוניקה; 122 – הנדסאי מכונות וטכנאי מכונות; 130 – הנדסאי מחשב, טכנאי מחשב ומתכנתים; 225 – מנהלי שירותי מחשב.

משלחי יד של הייטק (סיווג 2011)

1330 – מנהלי שירותים בענפי טכנולוגיית המידע (ICT); 2111 – פיזיקאים ואסטרונומים; 2113 – כימאים; 2114 – גאולוגים וגאופיזיקאים; 2120 – מתמטיקאים, אקטוארים וסטטיסטיקאים; 2131 – ביולוגים, בוטניקאים, זואולוגים ובעלי משלח יד דומה; 2132 – יועצים בתחומי החקלאות, הייעור והדיג; 2133 – בעלי משלח יד בתחום הגנת הסביבה; 2144 – מהנדסי מכונות; 2145 – מהנדסי כימיה; 2149 – בעלי משלח יד בתחום ההנדסה לנמ"א; 2151 – מהנדסי חשמל; 2152 – מהנדסי אלקטרוניקה; 2153 – מהנדסי תקשורת; 2511 – מנתחי מערכות; 2512 – מפתחי תכנה; 2513 – מפתחי אתרי מרשתת (אינטרנט) ומפתחי מולטימדיה; 2514 – מפתחי יישומים; 2519 – מפתחי תכנה ומנתחי יישומים לנמ"א; 2522 – מנהלי מערכות; 2523 – בעלי משלח יד בתחום רשתות המחשבים; 2529 – בעלי משלח יד בתחום מסדי הנתונים ובתחום הרשתות לנמ"א; 3111 – הנדסאי וטכנאי כימיה ופיזיקה במעבדות מחקר; 3113 – הנדסאי חשמל וטכנאי הנדסת חשמל; 3114 – הנדסאי אלקטרוניקה וטכנאי הנדסת אלקטרוניקה; 3115 – הנדסאי מכונות וטכנאי הנדסת מכונות; 3116 – הנדסאי וטכנאי כימיה בתהליכי ייצור תעשייתיים; 3119 – הנדסאי וטכנאי מדעי הפיזיקה וההנדסה לנמ"א; 3141 – הנדסאי וטכנאי מדעי הפיזיקה וההנדסה (פרט לרפואה); 3151 – הנדסאי אניות; 3155 – הנדסאי וטכנאי אלקטרוניקה בתחום בטיחות הטיסה; 3511 – הנדסאי וטכנאי תפעול בענפי טכנולוגיות המידע; 3512 – הנדסאי וטכנאי תמיכה במשתמשים בענפי טכנולוגיות המידע; 3513 – הנדסאי וטכנאי רשתות ומערכות מחשבים; 3514 – הנדסאי וטכנאי מרשתת (אינטרנט) ומרשתת פנים (אינטראנט); 3522 – הנדסאי וטכנאי תקשורת (טלקומוניקציה).

¹⁸ ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2015). *הסיווג האחד של משלחי היד 2011*. פרסום טכני מס' 81. ירושלים: המחבר.

¹⁹ See: International Labour Organization (2012). *International Standard Classification of Occupations 2008 (ISCO 2008)*. Geneva: Author.

²⁰ ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (1994). *הסיווג האחד של משלחי היד 1994*. פרסום טכני מס' 64. ירושלים: המחבר.

4. ניידות לעבודה

א. **נייד:** מועסק מחוץ ליישוב מגוריו. קיימות ארבע דרגות של ניידות לעבודה: בתוך נפת המגורים; מחוץ לנפת המגורים אך בתוך מחוז המגורים; מחוץ למחוז המגורים ביישוב אחד; מחוץ למחוז המגורים בשני יישובים או יותר.

ב. **לא נייד:** מועסק ביישוב מגוריו.

ג. השוואות בין-לאומיות

הלוחות מציגים נתונים השוואתיים על מועסקים בכלל המשק ובתחום ההייטק. אף על פי שלא הושגה השוואה בין-לאומית מדויקת, הנתונים המותאמים מספקים בסיס טוב יותר להשוואות בין-לאומיות לעומת הנתונים שכל אחת מהארצות מפרסמת באופן שוטף.

ד. שינויים מרכזיים בסקר כוח אדם, 1995–2014

אומדני מפקד אוכלוסין 1995: החל ב-1999 אומדני האוכלוסייה בסקר כוח אדם מבוססים על ממצאי מפקד האוכלוסין והדיר 1995. נוסף על כך הופעלה ב-1999 שיטת ניפוח חדשה. אף הנתונים לשנת 1998 הוכנו לפי השיטה "החדשה" כדי לאפשר את השוואתם לנתונים לשנת 1999.

בשיטת האמידה החדשה שהופעלה בסקר 1999, כדי לקבל אומדנים המתייחסים לכלל אוכלוסיית הסקר, נקבע "מקדם ניפוח" לכל משק בית שנחקר, ולכל הנפשות השייכות לאותו משק בית יש אותו מקדם ניפוח. מקדם ניפוח של משק בית מבטא את מספר משקי הבית ואת מספר הנפשות באוכלוסיית הסקר המיוצגים על ידי משק הבית. זאת לעומת שיטת האמידה שהופעלה עד שנת 1999 ובה נופחו הנפשות באופן בלתי תלוי בהרכב הנפשות במשק הבית ולפיכך לא התקבלו מקדמי ניפוח אחידים בתוך משק הבית.

בסיכומו של דבר מתקבלת התאמה מלאה בין התפלגות הנפשות "המנופחות" לבין האומדנים הדמוגרפיים השוטפים המבוססים על מפקד האוכלוסין והדיר שנערך בשנת 1995 לפי קבוצות הניפוח שנקבעו. החלוקה לקבוצות הניפוח נקבעה, ללא תלות בדת (פרט לחלוקה ליישובים יהודיים וליישובים ערביים), בהתאם ל-39 חתכים גאוגרפיים וקבוצות מיוחדות לעולי 1990 ואילך. לרוב הקבוצות הגאוגרפיות הוגדרו 10 קבוצות גיל בכל מין בנפרד. קבוצות אלו מחושבות בפירוט רב יותר מקבוצות הניפוח שהונהגו עד לשנת 1999.

שינויים בהגדרת קבוצות הניפוח: אחת התכונות הקובעות את השיוך לקבוצת הניפוח היא שנת העלייה. בעבר נעשתה אבחנה בין "עולים חדשים" (עולים שלהם עד שנתיים ותק) לבין יתר עולי 1990 ואילך. בשנת 2002 עולים שלהם עד ארבע שנים ותק בארץ נמצאים בקבוצת ניפוח נפרדת. יתר העולים שובצו בהתאם לחלוקה הגאוגרפית של יישוב מגוריהם. כמו כן נעשו כמה שינויים בקבוצות ניפוח נוספות. הנתונים לשנת 2001 עובדו גם לפי שיטת הניפוח המתוקנת כדי לאפשר את השוואתם לנתונים לשנת 2002.

שינויים בסיווג האחיד של ענפי הכלכלה: בשנת 2003 הורחב סיווג ענפי ההייטק, ונוספו ענפים ברמת ענפי משנה (3 ספרות) בענפי התקשורת, שירותי המחשוב והמחקר והפיתוח. כמו כן נבדק הסימול של כל המועסקים בסקר. בתוך כך נתגלו שיבושים ביישום כללי הסימול בסקרי משפחות, בעיקר במפעלים שלהם יותר מפעילות אחת. עקב כך נעשה סימול מחדש של ענפי הכלכלה, ובפרק הלוחות ניתן לראות את הנתונים לאחר תיקון זה. המעברים העיקריים היו בין ענפים אלה: שירותי מינהל; שירותים קהילתיים; חינוך; בריאות, רווחה וסעד ושירותים למשק הבית. במהלך העבודה תוקנו גם טעויות רגילות של הסימול או הקלידה, וכן נערכה בדיקה נוספת לסיווג מקרים שסומלו "לא ידוע". הסימול מחדש נעשה על המדגם השוטף בלבד.

הגדרה של תכונות כוח העבודה: עדכון ההגדרה של נעדרים זמנית מעבודתם נעשה בהתאם להגדרות הבין-לאומיות. כתוצאה מכך הורחבה קבוצת הנעדרים זמנית מעבודתם, ובמקביל הצטמצמה קבוצת הלא-משתתפים בכוח העבודה שעבדו ב-12 החודשים האחרונים. עד 2009 הוגדר כנעדר זמנית מעבודתו אדם שהייתה לו עבודה ואשר נעדר ממנה כל השבוע הקובע. בהגדרה זו נכללו נעדרים עד חודש ללא תשלום ועד שנה – בתשלום. מ-2009 נעדר זמנית מעבודתו הוא אדם שהייתה לו עבודה שממנה נעדר כל השבוע הקובע ואשר אליה יש לו זיקה פורמלית, כלומר בתום תקופת היעדרות מובטחת חזרתו לעבודה אצל אותו מעסיק. בהגדרה זו נכללת גם היעדרות עד שנה ללא תשלום, כל עוד קיימת זיקה פורמלית למקום העבודה.

אומדני מפקד אוכלוסין 2008: החל מ-2009 אומדני האוכלוסייה בסקר מחושבים על בסיס תוצאות מפקד האוכלוסין 2008. כדי לאפשר השוואה ולבחון את השפעת האומדנים, עובדו נתוני הסקר לשנת 2009 פעם נוספת לאחר התאמה לאומדני האוכלוסייה החדשים (על בסיס מפקד האוכלוסין 2008).

מערכת חודשית של תכונות כוח העבודה: בחודש ינואר 2012 עברה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ממערכת של מדידת תכונות כוח העבודה באופן רבעוני למערכת חדשה ומשופרת על בסיס חודשי, בהתאם להמלצות הבין-לאומיות המעודכנות בנושאי תעסוקה ואבטלה. כמו כן נעשה מעבר מתכונות כוח עבודה אזרחי לתכונות כלל כוח העבודה. השינויים העיקריים היו התאמת הגדרת האוכלוסייה, הגדלה ניכרת של המדגמים החודשיים, הרחבת הפריסה הגאוגרפית ושימוש בשיטות סטטיסטיות מתקדמות יותר בדגימה, במודל התשאול ובאמידת הנתונים (ראו לוח ד/1 להלן). שינויים אלו הלקוחים מעולם הסטטיסטיקה, גררו שינויים לוגיסטיים-תפעוליים, כגון שיפור מערכות טכנולוגיות, הרחבת צוותי עבודה, שינוי שיטות הריאיון ונוהלי עבודה.

פרק ב – תעסוקה ושכר

(על פי דיווחי המעסיקים למוסד לביטוח לאומי ועל פי מקורות מינהליים אחרים)

משרות שכיר: מספר משרות השכיר של עובדים (קבועים וארעיים) שעבדו באותו חודש לפחות יום אחד (או שנעדרו זמנית בתשלום עקב מחלה, חופשה, מילואים וכו'), המופיעות בגיליונות התשלומים של מפעלים או של מוסדות. נכללות משרות שכיר של עובדים ישראלים (המדווחות למוסד לביטוח לאומי בטופס 102), של עובדים מחוץ לארץ (המדווחות למוסד לביטוח לאומי בטופס 612) ושל עובדים מהרשות הפלסטינית. משרות שכיר המופיעות בגיליונות התשלומים של יותר ממפעל או מוסד אחד באותו חודש נספרות כמספר הפעמים שהן מופיעות, כך שלמעשה הנתונים מתייחסים למספר המשרות שבעבורן שולם שכר באותו חודש. בחישוב מספר משרות השכיר אין התייחסות להיקף המשרה.

התפלגות משרות השכיר לפי טופס 102

משנת 2001 האומדנים של התפלגות משרות השכיר ושל השכר הממוצע למשרת שכיר מתפרסמים לפי קבוצות חיוב בדמי ביטוח לאומי (על פי הגדרת המוסד לביטוח לאומי, טופס 102). על פי תיקונים בחוק הביטוח הלאומי ובחוק ביטוח בריאות ממלכתי, השתנו הכללים לתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות, ולפיהם ממשכורת חודש ינואר 2006 ינוכו דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות מופחתים מהכנסה מתחת ל-60% מהשכר הממוצע. עד למועד זה חל השיעור המופחת על הכנסה מתחת ל-50% מהשכר הממוצע.²¹

משנת 2007 עקב שינוי באופן הדיווח על טופס 102, האומדנים מתפרסמים לגבי סך כל משרות השכיר והשכר הממוצע ללא פירוט על פי קבוצות חיוב בדמי ביטוח לאומי.

שכר ברוטו לחודש: כל התשלומים ברוטו לכל משרות השכיר בחודש כולל שכר יסוד, תוספות יוקר, תוספות ותק, הפרשים בעבור תקופות קודמות, מקדמות, תשלומים בעבור שעות נוספות, פרמיות, תגמולים, תוספות ומענקים למיניהם (שוטפים או חד-פעמיים), כגון כונוניות, תורנויות, "משכורת חודש 13", קצובת נסיעה, קצובת הבראה, גמול השכלה, גמול השתלמות, ותשלומים בעבור אחזקת רכב. השכר ברוטו אינו כולל הוצאות עבודה נוספות וסכומים שהמעסיק משלם לקרנות (כגון קרנות פנסיה או ביטוח בעבור השכירים), מס מעסיקים וכדומה.

שכר חודשי ממוצע למשרת שכיר: השכר ברוטו לחודש מחולק במספר משרות השכיר באותו חודש. מהגדרת משרות שכיר נובע כי השכר החודשי הממוצע למשרת שכיר נמוך מן השכר החודשי הממוצע לשכיר.

מדד סך כל השכר במחירים קבועים: המדד של סך כל השכר במחירים שוטפים מחושב על ידי חלוקה במדד המחירים לצרכן לאותו חודש. אומדנים שנתיים, רבעוניים וכיוצא בזה הם ממוצע אריתמטי של המדדים החודשיים במחירים קבועים.

מדד שכר חודשי ממוצע למשרת שכיר במחירים קבועים: מתקבל על ידי חלוקת המדד של סך כל השכר במחירים קבועים במדד משרות השכיר. הגדרות מפורטות של סדרת מדדי שכר ותעסוקה ניתן למצוא באתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.²²

²¹ ראו: [שינויים בחוק הביטוח הלאומי](#) באתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

²² ראו: [שכר חודשי ממוצע ומשרות שכיר](#) באתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה תחת "עבודה ושכר".

פרק ג – הכנסות והוצאות (על פי סקר הוצאות משק הבית וסקר ההכנסות המשולב)

משק בית: אדם אחד או קבוצת אנשים הגרים יחד בדירה אחת באופן קבוע ברוב ימות השבוע, ויש להם תקציב הוצאות משותף למזון. הם עשויים להיות קרובי משפחה, לא קרובי משפחה או צירוף של אנשים קרובים ושאינם קרובים.

א. במשק בית נכללים אנשים (כולל ילדים) השייכים לאוכלוסיית הסקר והלנים בדירה בדרך כלל לפחות 4 לילות בשבוע. מבין הלנים בדירה בדרך כלל פחות מ-4 לילות בשבוע, נכללים במשק בית גם אנשים שהדירה היא כתובתם האזרחית הקבועה היחידה, כגון בני משק בית המשרתים בצבא בשירות חובה או בשירות קבע, בני זוג נשואים הגרים בכתובת שונה לרגל עבודה או לימודים בעוד שבני הזוג שלהם מתגוררים בדירה, אנשי צוות מטוסים ואניות ובני משק בית השוהים בחו"ל שנה או פחות ברציפות.

במשק בית לא נכללים: ילדים ובני נוער הלומדים בפנימיות, סטודנטים הגרים במעונות סטודנטים במשך שנת הלימודים, בני משק בית הגרים בבתי אבות, בני משק בית השוהים בבתי חולים, במוסדות למוגבלים או בבתי סוהר יותר מחודש ובני משק בית השוהים בקיבוצים במסגרת נח"ל או של"ת טרום צבאיים.

ב. באומדני משקי הבית המבוססים על סקר כוח אדם, סקר הוצאות משק הבית וסקר הכנסות לא נכללים הבדווים הגרים מחוץ ליישובים במחוז הדרום ודיירי מוסדות (חוסים ומטופלים). באומדנים המבוססים על סקר כוח אדם לא נכללת גם אוכלוסיית הקיבוצים. פירוט נוסף של האוכלוסיות המיוחדות הכלולות באומדני משקי הבית המבוססים על שלושת סקרי משקי הבית האלה ניתן למצוא בהגדרות שכן, תמורה ועלות עבודה בלוחות השנתון.²³

נפש סטנדרטית: גודל משק הבית משפיע על רמת החיים שאפשר לקיים מהכנסה נתונה. על מנת ליצור בסיס מתאים יותר להשוואת רמת החיים של משקי בית שבהם מספר נפשות שונה, נהוג להשוותם לפי ההכנסה לנפש. מקובל גם להניח, שמספר הנפשות במשק בית אינו משפיע באופן אחיד ושווה על רמת החיים האפשרית מהכנסה נתונה, משום שקיימים לפי אותה הנחה יתרונות לגודל. לכן נערך שקלול של מספר הנפשות לפי סולם אחיד. הסולם קובע כיחידת בסיס משק בית בן שתי נפשות. ככל שעולה מספר הנפשות, ניתן משקל שולי הולך ופוחת לכל נפש המתווספת למשק הבית. באמצעות סולם זה מתרגמים את מספר הנפשות במשק הבית למספר נפשות סטנדרטיות במשק בית. פירוט הסולם בלוח שלהלן.

²³ ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2017). שנתון סטטיסטי לישראל: נתונים שנתיים. מבוא לפרק 5 – טבלת אוכלוסיות הנכללות באומדני משקי הבית בסקרי משקי הבית. ירושלים: המחבר.

משקל שולי לנפש	מספר הנפשות הסטנדרטיות	מספר הנפשות למעשה במשק בית
1.25	1.25	נפש אחת
0.75	2.00	2 נפשות
0.65	2.65	3 נפשות
0.55	3.20	4 נפשות
0.55	3.75	5 נפשות
0.50	4.25	6 נפשות
0.50	4.75	7 נפשות
0.45	5.20	8 נפשות
0.40	5.60	9 נפשות
0.40		כל נפש נוספת

מפרנס: אדם שעבד לפחות שבוע אחד בשלושת החודשים לפני בואו של הסוקר למשק הבית.

חמישון הכנסה: קבוצה הכוללת 20% ממשקי הבית (כלומר שני עשירוני הכנסה). בסקר הוצאות משק הבית שממצאיו משמשים כבסיס לקביעת "סל" התצרוכת של מדד המחירים לצרכן, מסוכמות הוצאות התצרוכת של משקי בית בקבוצות אוכלוסייה חלקיות, בהתאם לחמישוני ההכנסה הפנויה לנפש סטנדרטית. מדדי המחירים של "סל" התצרוכת של משפחות בחמישוני ההכנסה השונים מחושבים על ידי שקלול מדד המחירים של המצרכים והשירותים השונים, כפי שהם נאספים לצורך חישוב המדד לכלל האוכלוסייה, במשקלי המצרכים והשירותים ב"סל" החמישון המתאים.

הכנסה כספית ברוטו למשק בית: סך ההכנסות הכספיות השוטפות ברוטו של משק הבית לפני תשלומי החובה (מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות). הכנסה זו כוללת את ההכנסות של כל בני משק הבית מעבודה שכירה או עצמאית, מרכוש, מריבית או מדיווידנדים, מתמיכות ומקצבאות ממוסדות ומפרטים, וכן הכנסות מפנסיות וכל הכנסה שוטפת אחרת. לא נכללים תקבולים חד-פעמיים, כגון ירושה או פיצויים. כמו כן, לא נעשו זקיפות בעבור הכנסות הנובעות משימוש בדיר עצמי, או בעבור סוגים שונים של הכנסות ב"עין" (הכנסות לא כספיות).

הכנסה כספית נטו למשק בית: הכנסה כספית ברוטו לפי המוגדר לעיל לאחר ניכוי תשלומי החובה. נתוני ההכנסה לא התקבלו ישירות ממשקי הבית שנחקרו, אלא חושבו על סמך נתוני ההכנסה ברוטו ועל פי כללי המס הנהוגים במדינה.

הכנסה נטו לנפש סטנדרטית: סך ההכנסות הכספיות השוטפות של משק הבית לאחר ניכוי תשלומי החובה, וסך ההכנסות משירותים אשר יש למשק הבית כתוצאה משירותי דירה או רכב בבעלותו, מחולקות במספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית.

הכנסה נטו למשק בית: הכנסה ברוטו למשק בית לאחר ניכוי תשלומי החובה. תשלומי החובה אינם מתקבלים ישירות ממשקי הבית שנחקרים בסקר, אלא נזקפים על פי כללי המס הנהוגים במדינה.

הכנסה מהון: סך ההכנסות מרכוש בארץ ובחו"ל; מריבית על פיקדונות ועל איגרות חוב, ומדיווידנדים על מניות.

תשלומי חובה: המסים הישירים המוטלים על ההכנסות הכספיות השוטפות – מס הכנסה ותשלומים לביטוח הלאומי ולביטוח בריאות ממלכתי. תשלומים אלה חושבו באופן ממוחשב על פי כללי המס הנהוגים במשק ולא התקבלו ישירות ממשקי הבית.

הוצאה כוללת לתצרוכת: סך כל התשלומים שמשלם משק הבית על קניית מוצרים או שירותים, וכן זקיפת הוצאה לצריכת שירותי דירה ורכב (לבעלי דירה או רכב). התשלומים כוללים לעתים גם ריבית, דמי הובלה או התקנה. קניית דירה או רכב מוגדרת השקעה ולא תצרוכת. קניית מוצר נחשבת לפי יום קבלתו, וסכום הקנייה המלא נחשב כהוצאה למוצר ביום הגעת המוצר לדירה, גם אם עד למועד זה שולם רק תשלום חלקי. לכן, מקדמה שמשלם משק הבית על חשבון מוצר או שירות שטרם נתקבל או החזר חוב על חשבון מוצר שכבר נמצא בבית, אינם נחשבים כהוצאה לתצרוכת אלא כהגדלת החיסכון. הלוואות (כולל משכנתאות) מוגדרת השקעה/חיסכון ולא הוצאה.

הוצאה כספית לתצרוכת: ההוצאה לתצרוכת ללא זקיפת שירותי דירה.

מוצרי מזון שונים: קבוצה הכוללת מוצרי מזון, כגון תה, קפה, קקאו, תבלינים, מזון לתינוקות, אבקות, קטניות יבשות, מוצרי טבעונות וצמחונות, ומזון מוכן הנקנה או מוזמן לבית.

צריכת שירותי דיור: זקיפת ערך ההוצאה החודשית בעבור צריכת שירותי דירות בבעלות, דירות בדמי מפתח ודירות "חינם". כלומר הסכום שאנשים שאינם גרים בשכירות היו צריכים לשלם לו גרו בדירה בשכירות.

צרכים שונים של משק בית (בתוך הסעיף תחזוקת הדירה ומשק הבית): קבוצה הכוללת חומרי ניקוי לכלים, לכביסה ולבית, חומרי חיטוי, מטהרי אוויר, נרות, מפיות, מגבונים ועוד.

ביטוח בריאות: קבוצה זו כוללת משנת 1997 רק את התשלומים בעבור ביטוח בריאות משלים של קופות החולים, ואת ביטוח הבריאות בחברות ביטוח. התשלום בעבור ביטוח בריאות ממלכתי שנחשב למס הוא חלק מתשלומי החובה.

הוצאות אחרות לבריאות: קבוצה הכוללת תשלומים לקניית תרופות, מוצרים להיגיינה אישית, משקפיים ועדשות מגע וכו'.

הוצאות לכלי רכב: קבוצה הכוללת זקיפת ריבית ופחת לרכב, הוצאות קבועות ומשתנות לכל סוגי הרכב, קניית רכב דו-גלגלי וכן שכירת רכב.

הוצאות אחרות (בתחבורה): קבוצה הכוללת הוצאות בעבור לימוד נהיגה, חידוש רישיון נהיגה, הובלות למיניהן ותשלום בעבור חנייה.

מוצרים ושירותים אחרים: קבוצת תצרוכת "ראשית" הכוללת מוצרים כמו סיגריות, קוסמטיקה, תכשיטים ושירותים משפטיים.

פרק ד – חינוך והשכלה גבוהה²⁴ (על פי מקורות מינהליים)

אוכלוסיית המחקר: המחקר כולל את כל בוגרי תואר ראשון בשנים 2000–2004 (תש"ס–תשס"ד) אשר מספרי הזהות שלהם קושרו למרשם האוכלוסין.²⁵ יש לציין שמקבלי תואר ראשון המופיעים במרשם האוכלוסין ואשר עזבו מאז את הארץ, נכללים באוכלוסיית המחקר. כתוצאה מכך שיעורי התעסוקה עלולים להיות מוטים מעט כלפי מטה, מאחר שבוגרים שעזבו את הארץ אינם פעילים בדרך כלל בשוק העבודה הישראלי.²⁶ (ליתר פירוט ראו הגדרה של שיעור התעסוקה). מקבלי תואר ראשון אינם כוללים את בוגרי השלוחות של המכללות מחו"ל, אלא רק את אלה שלמדו במוסדות מוכרים, כגון אוניברסיטאות ישראליות, האוניברסיטה הפתוחה, מכללות אקדמיות שהוכרו על ידי המועצה להשכלה גבוהה והוסמכו להעניק תואר ראשון ומכללות אקדמיות לחינוך המעניקות תואר ראשון בחינוך (B.Ed.) ונמצאות בפיקוח משרד החינוך.

שנת תואר: שנת התואר מתייחסת לשנה שבה נערך טקס הענקת התואר. מאחר שרוב מוסדות החינוך עורכים טקס כזה אחת לשנה (באמצע הקיץ), קיים בדרך כלל פיגור של חצי שנה עד שנה בין המועד שהבוגר משלים בו את דרישות התואר באופן רשמי לבין מועד הטקס. לדוגמה, ייתכן שהבוגרים המופיעים בדוח זה קיבלו תואר ראשון באמצע שנת 2001 (מועד הטקס), אף שבפועל השלימו את הדרישות לתואר עוד בשנה שלפני כן, באמצע שנת 2000 (זמן קצר אחרי הטקס הקודם). אם כן פיגור של חצי שנה הוא אופייני ברוב המקרים.

תואר ראשון בלבד: הביטוי "תואר ראשון בלבד" מייצג את מצב לימודיו של הבוגר אחרי קבלת התואר הראשון, ומתייחס לאנשים שאינם עוסקים ברכישת השכלה נוספת (תואר שני) במהלך התקופה הרלוונטית מאז שקיבלו את התואר הראשון. הבחנה זו חשובה משום שבעלי תואר ראשון הממשיכים בלימודיהם לתואר שני, וצריכים להשקיע את זמנם ומאמציהם בלימודים מתקדמים, נוטים לעבוד במשרות חלקיות ומועסקים בדרך כלל במשלחי יד האופייניים לתעסוקה זמנית, בשוק העבודה המשני. לפיכך סטודנטים לתואר שני משתכרים פחות (בזמן לימודיהם) בהשוואה לעמיתיהם העובדים שאינם לומדים. בכל מקום שלא צוין אחרת, הניתוח ותיאור הממצאים העיקריים מתייחסים רק לבעלי תואר ראשון שאינם לומדים לימודים מתקדמים באותה עת (בתקופת הזמן הרלוונטית). בלוחות הפרסום *תעסוקה והכנסה של מקבלי תואר ראשון – 2000–2004* (באתר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה) מוצגים נתוני ההכנסה מעבודה ושיעורי התעסוקה בנפרד – עבור כלל הבוגרים, כולל אלה שלומדים לתואר שני, ואלה שאינם לומדים לתואר שני. כדי לחשב את מספרם המוחלט של בעלי תואר ראשון לפי סטטוס הלימודים לקראת תואר שני בשנה מסוימת אחרי קבלת התואר, יש להפחית מסך בוגרי אותו שנתון את מספר הלומדים לימודי מוסמך בשנה הרלוונטית, המופיע בנספח א של הפרסום המוזכר לעיל.²⁷ יצוין שמתוך מקבלי תואר ראשון אחוז קטן מתוך בוגרי שנתונים 2000–2002 (5.8%), נרשם שאינו לומד בתקופת המעקב לקראת תואר שני, אולם בפועל סיים את לימודי התואר השני לאחר שלוש או ארבע שנים מאז קבלת התואר הראשון. בדיקה נוספת גילתה שההשפעה של קבוצה קטנה זאת על נתוני התעסוקה וההכנסה הייתה מזערית.

תחום לימוד: צירוף מקצועות לקבוצות על בסיס קרבה נושאית ומכנה תוכני משותף.²⁸ תחום הלימוד מייצג את תחומי ההתמחות בתוך מוסדות הלימוד שהוכרו על ידי המועצה להשכלה גבוהה והוסמכו להעניק תואר אקדמי. יש לציין שצירופי המקצועות לתחומים מתאימים באופן כללי, אך לא במדויק, לאלה המופיעים בפרסומי

²⁴ בפרסום זה נוספו נתונים גם לבוגרי תואר ראשון בשנת 2008 (תשס"ח).

²⁵ מספר קטן של מקבלי תואר ראשון היו תלמידי חו"ל ללא תעודת זהות ישראלית, ולכן לא נכללו במחקר.

²⁶ בחינה מפורטת של הנתונים מעלה שהיקף ההשפעה של ההגירה זניח.

²⁷ ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2009). *תעסוקה והכנסה של מקבלי תואר ראשון – 2000–2004*. ירושלים: המחבר. עמ' 63–67.

²⁸ לרשימה מפורטת של מקצועות לימוד המרכיבים כל תחום ראו: שם. נספח ב. עמ' 68–71.

הלמ"ס.²⁹ מאחר שמקצועות הלימוד הנכללים בכל תחום יכולים להשתנות ממוסד למוסד, יש להיזהר בהשוואה בין מוסדות בתחומי לימוד הטרוגניים (כגון מדעי החברה). כדי לאפשר השוואה מרבית בין המוסדות, נכללו כל מקצועות הלימוד במכללות האקדמיות לחינוך בתחום "חינוך".

שנים שחלפו מאז שנת קבלת התואר: משתנה זה מציין את שנת הלוח (השנה הקלנדרית) שבה דווחה הכנסה לרשות המסים ביחס לשנת קבלת התואר. שיטת חישוב זו מאפשרת השוואה בין תקופות זמן שונות כל עוד מסגרת הזמן מאז קבלת התואר נשארת קבועה (כלומר חישוב על פי שנתונים). ראוי לציין שמפאת חוסר נתונים, תקופת המעקב המרבית אינה אחידה לכל חמשת השנתונים (2000–2004). התקופה לגבי כל שנתון קצרה בשנה אחת מזו של השנתון שלפניו. לדוגמה מעקב של עד 4 שנים קיים רק עבור בוגרי 2000, מעקב של עד 3 שנים – עבור בוגרי 2000 ו-2001, מעקב של עד שנתיים – לגבי בוגרי 2000, 2001 ו-2002, וכו'. נוסף על כך נצפתה השפעה מובהקת ביותר של השנתון (Cohort effect) על רמת ההכנסה מעבודה ועל שיעורי התעסוקה של עצמאים. לכן הניתוח המתייחס לנושאים אלו נעשה רק עבור שנתונים שתקופת המעקב אחריהם זהה (לדוגמה מעקב של 3 שנים רק עבור בוגרי השנתונים 2000 ו-2001). משתנים כגון שיעור התעסוקה ומספר המשרות הושפעו רק במידה מעטה מהשפעת השנתון, ולכן הניתוח המוצג במבוא מתייחס להשוואות תקופתיות כוללות, ללא הגבלה לשנתונים שתקופת המעקב אחריהם זהה.

שיעור תעסוקה: אחוז הבוגרים בני שנתון מסוים שהכנסותיהם דווחו לרשות המסים בשנת לוח (בשנה קלנדרית). בקובץ רשות המסים נמצאים כל נתוני התעסוקה הפורמלית בישראל, ולכן אלה שאינם מופיעים בקובץ זה נחשבים בפרסום תעסוקה והכנסה של מקבלי תואר ראשון – 2000–2004 לבוגרים שאינם בכוח העבודה בשנת הלוח הרלוונטית. יחד עם זאת בהגדרה זו של תעסוקה ההנחה היא שכל מקבלי התואר האקדמי משתתפים בכוח העבודה הישראלי במהלך השנה, דבר שאינו נכון בהכרח, ולכן יש להבחין בין תעסוקה על פי ההגדרה הנ"ל לבין מדדים מקובלים של השתתפות בכוח העבודה כפי שמושגים בסקרי כוח האדם של הלמ"ס.³⁰

הכנסה מעבודה: סך ההכנסות מעבודה ברוטו (לפני ניכוי תשלומי חובה) לשנת לוח לאדם. כלומר סכום כולל של ההכנסות שמתקבלות ממספר משרות לאותו אדם או מעבודתו כעצמאי. הכנסות הפרט אינן כוללות הכנסות ממקורות אחרים כמו שכר דירה או פנסיה, רווחי הון, או תמיכות וקצבאות. נוסף על כך לא נכללות הכנסות שאינן מדווחות למס הכנסה (לדוגמה: הכנסות של ישראלים העובדים בחו"ל שאינן חייבות במס או הכנסות בשוק עבודה בלתי פורמלי). נתוני ההכנסה משקפים את ההתאמות ליוקר המחיה, ומוצגים בשקלים חדשים (ש"ח), במחירים קבועים לשנת 2004. עקב שקלול שיעורי התעסוקה (ראו לעיל), אומדן ההכנסה החודשית מעבודה של שכירים (לממוצע השנתון),³¹ מתקבל על ידי ההכפלה של ההכנסה השנתית בשיעור המועסקים וחלוקת הסכום ב-12 (חודשים). יש להדגיש שאם לא מצוין בפירוט אחרת, ההכנסה המופיעה בלוחות כוללת הכנסה מכל המשרות, ללא קשר למשלח היד או לענף הכלכלי. ראוי לציין זאת כיוון שרבים מאלה שקיבלו תואר ראשון לא מכבר, במקביל לחיפושיהם אחר עבודה בתחום לימודיהם מועסקים בעבודות בלתי מקצועיות בשוק העבודה המשני (כגון מלצרות ואבטחה). לעובדה שהם טרם מועסקים בעבודות בתחום הלימודים שלהם השפעה ממשית על הכנסותיהם וגם השלכה על ניידות תעסוקתית, במיוחד של בעלי תואר אקדמי שאינו מעניק מיומנויות המבוקשות בשוק העבודה.³²

²⁹ ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2007). סטודנטים באוניברסיטאות ובמוסדות אחרים להשכלה גבוהה – תשס"ו. ירושלים: המחבר. עמ' 21.

³⁰ ראו "הגדרות כוח העבודה": הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. סקרי כוח אדם: השינויים בתודולוגיה, בהגדרות ובשאלון – 1954–2003. ירושלים: המחבר.

³¹ הנתונים עבור מספר חודשי העבודה של עצמאים בוגרי תואר ראשון אינם מהימנים, ולכן לצורך חישוב שיעורי התעסוקה עבורם נעשתה זקיפה לתקופת עבודה מלאה (12 חודשים).

³² ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2009). [תעסוקה והכנסה מעבודה של מקבלי תואר ראשון 2000–2004](#). פרסום מס' 1368. ירושלים: המחבר.

פרק ה – סחר חוץ (על פי דיווחי המכס ומקורות מינהליים נוספים)

נושא החקירה

1. היבוא והיצוא נרשמים בשיטה ייחודית (Special System) שבה נכללות בסטטיסטיקה הסחורות העוברות דרך המכס. בהתאם לכך לא כולל היבוא סחורות המיובאות והמאוחסנות במחסני ערובה (Bonded Warehouses), והיצוא אינו כולל סחורות המיוצאות ממחסנים אלה. אף סחורות הנמצאות במעבר אינן נכללות בסחר.

(א) היבוא ברוטו כולל משלוחים שיובאו מחוץ לארץ לשימוש מקומי (כולל לאשפרה ולתיקון) ואשר שוחררו מיד עם פריקתם על ידי המכס, או ששוחררו לאחר זמן ממחסני ערובה של המכס. נתוני היבוא אינם כוללים סחורות שהוכנסו למחסני ערובה, מלבד כמה מקרים של מפעלים יצרניים שהוכרו כמחסני ערובה. היבוא אינו כולל משלוחים שיוצאו בעבר והוחזרו לישראל שנית, ללא עיבוד כלשהו.

(ב) היבוא נטו מתקבל על ידי הפחתת ערך הטובין שיובאו בתקופות קודמות והוחזרו לספק בחו"ל ללא עיבוד או שינוי הצורה, מערך היבוא ברוטו. מאחר שאין אפשרות לאתר את תאריך הכניסה לישראל של הטובין המוחזרים לחו"ל, מתבצע הניכוי בתאריך ההחזרה. מסיבה זו מנוכות ההחזרות מהסך הכללי ולא מהפירוט לפי ענפי הכלכלה השונים.

(ג) היצוא ברוטו הוא תנועת המוצרים לחו"ל למעט משלוחי סחורות שיובאו קודם והוחזרו לספק בחו"ל מבלי שעברו עיבוד כלשהו. נכללים גם טובין מעובדים למחצה שנשלחו לחו"ל לעיבוד נוסף, ושיוחזרו בעתיד לשולח, וכן טובין שיובאו ונמכרו לגורמים בחו"ל (לא הספקים) ללא עיבוד.

(ד) היצוא נטו מתקבל על ידי הפחתת מערך היצוא ברוטו, ערך של טובין שיוצאו בתקופות קודמות והוחזרו לספק בישראל ללא עיבוד או שינוי צורה. מאחר שאין אפשרות לאתר את תאריך המשלוח לחו"ל של היצוא המוחזר משם, מתבצע הניכוי לפי תאריך ההחזרה במקום לפי תאריך היציאה. מסיבה זו ההחזרות מנוכות רק מהסך הכללי ולא מהפירוט לפי ענפי הכלכלה השונים, פרט ליהלומים.

2. תאריך הרישום הסטטיסטי של היבוא הוא תאריך שחרור הטובין מרשויות המכס, ושל היצוא הוא תאריך טעינת הטובין באנייה, במטוס או במשאיות (העברה יבשתית לירדן).

3. נתוני סחר חוץ כוללים בין השאר את העסקות והסחורות המפורטות להלן:

(א) יבוא ויצוא אישי: חפצים אישיים של עולים, ימאים, תושבים חוזרים ודיפלומטים זרים (יבוא) וכן של יורדים (יצוא).

(ב) משלוחים בחבילות דואר (הן אלו שבתמורה והן מתנות).

(ג) כלי שיט וכלי טיס כלולים בנתוני יבוא ובנתוני יצוא, בין שעברו את גבולות המכס ובין שלא. היבוא כולל אניות שנרכשו בחו"ל על ידי חברות ישראליות, המפליגות תחת דגל ישראלי או דגל נוחות זר (יצוין כי כלי השיט והטיס לא עוברים תהליך שחרור במכס). היצוא כולל אניות ומטוסים שיוצרו בישראל או שנרכשו בעבר בחוץ לארץ ונמכרו בחו"ל בתקופת הדיווח.

(ד) מוצרים לתערוכות ולירידים כלולים בנתוני סחר חוץ רק אם נמכרו או נמסרו ללא תמורה. החזרות מתערוכות לא נכללות בסחר, אך יש קשיים טכניים לאתר תנועות אלה.

(ה) ציוד המיובא או המיוצא על בסיס של החכרה (למשל, מחשבים וציוד אחר לעיבוד נתונים).

(ו) זהב וכסף לא-מוניטריים, מעובדים לגמרי או חלקית, גרוטאות ושאריות המיועדות לתעשייה, לצורפות או לצרכים רפואיים.

(ז) דלק ומזון המסופקים לאניות ולמטוסים זרים בנמלים ישראלים כלולים בנתוני היצוא משנת 1969, אף על פי שלא עברו את גבולות המכס.

4. עסקאות וסחורות מיוחדות שאינן נכללות בסטטיסטיקה של סחר חוץ

(א) סחורות מיובאות או כאלה המיוצאות לתקופת זמן מוגבלת ומוחזרות מבלי שעברו עיבוד כלשהו, כגון חפצים אישיים של תיירים (כולל מכוניות), טובין המיועדים לתערוכות, לירידים, לתצוגות; סחורות המיועדות לאחסנה זמנית בלבד; ציוד הנשלח לביצוע עבודות קבלניות ומוחזר לאחר השימוש בו.

(ב) חפצים שנקנו על ידי תיירים בישראל; חפצים שנקנו על ידי תיירים ישראלים בחו"ל, למעט אלו שעבורם נגבו דמי מכס ואשר ייכללו בסך היבוא. האומדן של ערך קניות התיירים בישראל ותיירים ישראלים בחו"ל כלול בחשבון השירותים במאזן התשלומים.

(ג) מנועים וחלקים של מטוסים הנשלחים על ידי חברות תעופה מקומיות לסניפיהן ולנציגיהן בחו"ל להחלפה או לתיקון, וכן אלה הנשלחים ארצה מהסניפים בחו"ל לתיקון או להחלפה.

(ד) דגים אשר נדוגו על ידי ספינות דיג ישראליות.

(ה) זהב מוניטרי, ניירות ערך, שטרי כסף ומטבעות בעלי הילך חוקי או שעומדות להיכנס להילך חוקי (שטרי הכסף המקומיים שהודפסו בחו"ל יירשמו לפי הערך שנקבע על ידי בית הדפוס ולא על פי הערך הנקוב).

(ו) דלק ומזון המסופקים לאניות ולמטוסים ישראלים בנמלים בחו"ל (נרשמו במאזן התשלומים כשירותים).

(ז) זבורית (ballast) ומָלָא (dunnage) המסופקים לאניות זרות בנמלי הארץ ולאניות ישראליות בנמלים זרים.

(ח) יבוא ציוד צבאי וכלי לחימה (אומדן הערך כלול בחשבון הסחורות במאזן התשלומים). אלו אינם נכללים ביבוא הטובין, מאחר שאינם עוברים את התהליך הרגיל של השחרור במכס.

5. סחר עם הרשות הפלסטינית

נתוני הסחר אינם כוללים את העסקאות עם תושבי הרשות הפלסטינית. לא נכללו בהם גם ערך סחורות היבוא והיצוא שעברו בתחנות המכס הישראלי והשייכים לתושבי הרשות הפלסטינית. נתוני הסחר עם הרשות הפלסטינית מתפרסמים במאזן התשלומים.

סיווג לפי ענפי כלכלה

נתוני היצוא מוצגים לפי ענף מקור. כלומר לפי הענף הכלכלי שהמוצר משתייך אליו לפי אופיו, על סמך תיאור הסחורה בסיווג הסחורות, ולא על סמך הענף של היצואן. זאת החל מהרבעון לסטטיסטיקה של סחר חוץ 1995/1. הגדרת הענפים מבוססת על הסיווג האחיד של ענפי הכלכלה – 1993.

מירחון לסטטיסטיקה של סחר חוץ 2003/8 מסווגים נתוני יצוא הסחורות לפי ענפי (מקור) חדשים, בהתאם למהדורה החדשה של הסיווג האחיד של ענפי הכלכלה – 1993. במאגר הנתונים של הלמ"ס (משנת 1988 ואילך) ניתן לקבל נתוני יצוא המסווגים לפי סיווג הענפים החדש.

החל משנת 2013 נתוני יצוא הסחורות מסווגים לפי הסיווג האחיד של ענפי הכלכלה – 2011, והחל משנת 2004 נתונים הוסבו לפי סיווג זה.

ערך הסחורות

ערך היבוא: הערך נקבע על פי דיווח היבואנים למכס ומבוסס על ערך העסקה, כפי שהוגדר מושג זה באמנת בריסל בדבר הערכת טובין לצורכי מכס (1950). ערך העסקה הוא זה שנמכרו בו הטובין, בתוספת הוצאות הובלה וביטוח עד לגבול הארץ המייבאת, כולל דמי פריקה בנמל המוצא. הגדרה זו של ערך העסקה ביבוא תואמת את הערכת הטובין לפי בסיס סי"פ – (C.I.F. Cost, Insurance and Freight).

במרבית המקרים כולל הערך לצורכי המכס גם זקיפה של הוצאות מקומיות – דמי רציף והוצאות סבלות.

מסי יבוא ומסים אחרים המוטלים על סחורות מיובאות אינם כלולים בערך לצורכי מכס.

במקרים שבהם יבוא מוצרים אינו מלווה בתנועה כספית נגדית, וקיים קושי בקביעת ערך העסקה (כגון בהענקת מתנה), הערך נקבע בהתאם לאומדן המבוסס על מחירי השוק. המחיר של יבוא מתנת למזאונים למשל נקבע על פי הערכת שמאי הביטוח.

סחורות יבוא המשוחררות בתמורה לעירבון נרשמות בהתאם לתאריך שחרור הסחורות בפועל, עד הסדרת החשבון הסופי. תיקון הערך ליבוא זה נרשם עם הסדרת החשבון הסופי (חיסול העירבון), ואף הוא מיוחס לתאריך השחרור בפועל של הטובין (ייתכן תיקון ערך היבוא גם לאחר כמה חודשים).

נתוני היבוא: הנתונים נרשמים ברשימוני היבוא במטבע העסקה, ומחושבים בדולרים של ארה"ב ובשקל חדש לפי השערים ביום השחרור מהמכס. שערי החליפין הם לצורכי מכס ביום הצגת הרשימון. בפרסומי סחר חוץ מוצגים הערכים של היבוא והיצוא בדולרים.

ערך היצוא: נתוני היצוא נרשמים לפי ערך העסקאות פו"ב (F.O.B. free on board), ללא ניכוי ההנחות ודמי עמלה לגורמי חוץ.

נתוני היצוא: נרשמים ברשימוני היצוא בשקל חדש ובמטבע החוץ שמבצעים בו את העסקה. ההמרה לדולרים של ארה"ב נעשית בעת הסיכום החודשי, לפי השער שהיה ביום רישום העסקה במכס.

פרק ו – חשבונות לאומיים (על פי מקורות מינהליים שונים)

החשבונות הלאומיים לשנים 1950 ועד 1995 נערכו במתכונת שהמליץ עליה המשרד הסטטיסטי של האו"ם במדריך משנת 1968.³³

החשבונות הלאומיים לשנים 1995 עד 2013 מבוססים על מערכת החשבונות הלאומיים SNA2008,³⁴ שהוכנה בידי חמישה ארגונים בין-לאומיים: האו"ם, קרן המטבע הבין-לאומית, הבנק העולמי, ה-OECD ו-Eurostat.

תוצר מקומי גולמי (במחירי שוק): סך כל הערך המוסף של כל היצרנים המקומיים (התפוקה פחות צריכת הביניים), בתוספת מסים נטו (מסים פחות התמיכות על מוצרים) שאינם כלולים בערך התפוקה. תוצר מקומי גולמי מתקבל גם מסיכום ההוצאה לצריכה סופית בתוספת השקעה גולמית ויצוא פחות יבוא. כמו כן תוצר מקומי גולמי מתקבל מסיכום ההכנסות הראשוניות שחולקו על ידי היחידות היצרניות המקומיות – התמורה לשכירים בתוספת עודף תפעולי גולמי, הכנסות מעורבות ומסים נטו על ייצור ועל יבוא.

תוצר מקומי נקי, במחירי בסיס: התוצר המקומי הגולמי במחירי שוק פחות בלאי נכסים קבועים.

הגדרה מורחבת של חשבונות לאומיים אפשר למצוא בשנתון הסטטיסטי לישראל.³⁵

³³ United Nations and World Bank (1968). *A System of National Accounts. Studies in Methods. Series F. No. 2.* New York: Author.

³⁴ United Nations; World Bank; Commission of the European Communities; International Monetary Fund; and Organisation for Economic Co-operation and Development (2009). *System of National Accounts 2008.* New York: Author.

³⁵ ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2016). *שנתון סטטיסטי לישראל: נתונים שנתיים 2016*. פרק 14 – חשבונות לאומיים. אוחדר מתוך http://www.cbs.gov.il/shnaton67/st14_00.pdf.

פרק ז – מאזן התשלומים

קרן המטבע הבין-לאומית (International Monetary Fund) קבעה הגדרות שלפיהן נערך מאזן התשלומים. לפי הגדרות אלו **מאזן התשלומים** הוא סיכום של העסקאות הכלכליות בין תושבי ישראל לבין תושבי חו"ל בתקופה מוגדרת.

למאזן שלושה חלקים עיקריים:

א. **חשבון שוטף**: חשבון המציג זרמים של סחורות, שירותים, הכנסות ראשוניות והכנסות משניות בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל.

ב. **חשבון הון**: חשבון המציג: העברות הון שהתקבלו ושולמו בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל; ורכישות ומכירות של נכסים לא פיננסיים שלא יוצרו והתבצעו בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל.

ג. **חשבון פיננסי**: חשבון שבו נרשמות עסקאות הקשורות לנכסים ולהתחייבויות פיננסיים והנערכות בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל.

החל משנת 1995 נעשו עדכונים בחשבון השוטף, ואילו החל משנת 2006 נעשו עדכונים גם בחשבון הפיננסי ובמצבת הנכסים וההתחייבויות של המשק בחו"ל (IIP). עדכונים אלה פורסמו ב-2013 בלוחות השנתון.

החל משנת 1995 חלו גם שינויים בחשבון ההכנסות בגין פיקדונות והלוואות (תקבולים ותשלומים), וכן בחשבון השירותים העסקיים האחרים (יצוא/יבוא). השינויים נבעו מהעברת שירותים של תיווך פיננסי הנאמדים באופן עקיף (FISIM – Financial Intermediation Services Indirectly Measured) מחשבון ההכנסות הראשוניות לחשבון השירותים, בהתאם לדרישות הבין-לאומיות החדשות (BPM6 – מדריך בין-לאומי למאזן התשלומים).

בחשבון הפיננסי ובמצבת הנכסים וההתחייבויות של המשק בחו"ל (IIP) חלו שינויים בשיטות האמידה של האשראי המסחרי (החל משנת 2006 ואילך).

החשבון השוטף כולל חשבונות משנה עיקריים:

א. **חשבון סחורות ושירותים:** חשבון המציג עסקאות בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל בפריטים שהם תוצאה של פעילות יצרנית.

ב. **חשבון הסחורות:** החשבון מציג את העסקאות הכרוכות בהעברת בעלות על סחורות בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל. ערך הסחורות במאזן התשלומים נרשם על בסיס פו"ב (FOB – Free on board). כלומר ללא הוצאות הובלה וביטוח. סעיפים אלה נרשמים בסעיפי השירותים המתאימים לפי הצורך.

ג. **חשבון השירותים:** מציג את העסקאות הכרוכות באספקת שירותים בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל.

חשבון הכנסות ראשוניות:³⁶ חשבון המציג זרמים של הכנסות ראשוניות בין יחידות מוסדיות תושבות ישראל ליחידות מוסדיות תושבות חו"ל. הכנסה ראשונית היא התמורה שמצטברת לטובת יחידות מוסדיות בשל תרומתן לתהליך הייצור או בשל אספקת נכסים פיננסיים והשכרת משאבים טבעיים ליחידות מוסדיות אחרות.

חשבון ההכנסות הראשוניות כולל:

א. **תמורה לעבודת שכירים:** סך ההוצאה לשכר ומשכורת והוצאות נלוות לשכר ומשכורת ששולמה לתושבי ישראל עבור עבודתם כשכירים בחו"ל או לתושבי חו"ל עבור עבודתם כשכירים בישראל.

ב. **הכנסות מהשקעות פיננסיות:** התמורה לאספקת נכסים פיננסיים³⁷ הכוללת דיבידנדים ומשיכת הכנסות מחברות למחצה (Quasicorporations), רווחים שהושקעו מחדש וריבית.

חשבון הכנסות משניות:³⁸ חשבון המציג את ההעברות השוטפות בין תושבי ישראל לתושבי חו"ל.

³⁶ מונח קודם: חשבון הכנסות.

³⁷ ראו "הגדרות שכר, תמורה ועלות עבודה": הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2017). שנתון סטטיסטי לישראל: נתונים שנתיים. פרק 14 – חשבונות לאומיים. ירושלים: המחבר.

³⁸ מונח קודם: חשבון העברות שוטפות.